

श्रोत : ऊर्जा खबर, २०७८/१/१२

भारतीय विद्युत् एक्सचेञ्ज बजार र मिश्रित खरिद मोडालिटी

काठमाडौं । नेपाल भारतबीच बृहतरूपमा विद्युत् ब्यापार सम्झौता (पावर ट्रेड एग्रिमेन्ट) भइसकेको छ । त्यसका धेरै चरण पार हुँदै हामी पछिल्लो अवस्थासम्म पुगेका छौं । जसअनुसार नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले भारतको सरकारी 'विद्युत् ब्यापार कम्पनी एनटिपिसी विद्युत् ब्यापार निगम (एनभिभिएन)' सँग 'पावर एक्सचेञ्ज एग्रिमेन्ट' समेत गरेको छ । जसले नेपालको विद्युत् भारतीय बजारमा निर्वाधरूपमा जान पाउने र ल्याउन सक्ने आधार तयार भएको छ । अझै पनि एउटा तीतो सत्य के हो भने हामीले सुखखायामका महिनाहरूमा आउने ३-४ वर्षसम्म भारतबाट विद्युत् किनिरहनुपर्नेछ ।

विद्युत् किन्ने चाहना हाम्रो रहर नभई सिस्टम ब्यालेन्स (माग र आपूर्तिबीचको सन्तुलन मिलाउन) का लागि हुनेछ । नेपालका विद्युत्गृहबाट बर्खामा प्रशस्त विद्युत् उत्पादन हुने तर हिउँदमा जडित क्षमताको एक तिहाईसम्म घट्ने वास्तविकता छ । यसो हुँदा अझै केही वर्ष हामीले भारतबाट विद्युत् किनैरै माग र आपूर्तिबीच सन्तुलन मिलाउनुपर्ने हुन्छ । जुन इनर्जी बैंकिङबाट सम्भव छ ।

हाम्रो अनुमान छ कि अबको ३-४ वर्षपछि हामीलाई इनर्जी बैंकिङको आवश्यकता पर्दैन । र, हामी पूर्णरूपमा निर्यातका लागि मात्र योग्य हुन्छौं । यसका लागि प्रशस्त पूर्वाधार तयार हुनु पूर्वसर्त नै हो । जसको काम अगाडि बढिरहेको छ । हामीले बेच्नु त छँदैछ तर केही वर्षसम्मका लागि विद्युत् किन्नुपर्ने अवस्थाका विषयमा पनि स्पष्ट हुनुपर्ने देखिन्छ । हामीले अहिलेका लागि ढल्केबर-मुजफ्फरपुर ४०० केभी प्रसारण लाइन प्रयोग गरेर एक्सचेञ्ज बजारबाट समेत विद्युत् किनबेच गर्नुपर्ने हुन्छ ।

अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा विद्युत् व्यापार गर्नका लागि भारतले पछिल्लो समय जारी गरेको 'अन्तर्राष्ट्रिय विद्युत् आयात-निर्यात कार्यविधि'ले एउटा ढोका खोल्नो । योसँगै प्राधिकरण 'इन्डियन इनर्जी एक्सचेञ्ज' नामक 'विद्युत् एक्सचेञ्ज बजार'को सदस्य बन्यो । अब भारतको 'डे अहेड' बजारबाट एनभिभिएनमार्फत विद्युत् किनबेच गर्न सकिनेछ । अहिलेलाई बेच्ने विषय बाँकी राखेर यहाँ हामीले 'डे अहेड' बजारबाट कसरी विद्युत् किन्नुपर्छ ? त्यसको विधि के हुन्छ ? यसबाट प्राधिकरणले कसरी फाइदा लिन सक्छ वा लिनुपर्छ ? भन्ने विषयमा चर्चा गरौं ।

अवधि : 'डे अहेड' बजारमा १५-१५ मिनेटको फरकमा २४ घण्टामा ९६ वटा ब्लक समावेश हुन्छन् । यो अवधि शून्य घण्टा (हरेक दिन राति १२ बजे) बाट सुरु भई २४ घण्टासम्मको हुनेछ । हरेक ब्लकका लागि एक्सचेञ्ज बजारले छुट्टै विद्युत् खरिद दर निर्धारण गर्छ । र, यसरी हरेक २४ घण्टाका लागि विद्युत्

एक्सचेञ्जबजारले ९६ वटा दर तय गर्छ । कम्प्युटर एल्गोरिदमबाट यी दरहरू निर्धारण हुने हुँदा यसमा कसैको दबाब, प्रभाव र हस्तक्षेप हुन पाउँदैन ।

परिमाण : हरेक ब्लकको विद्युत्का लागि नेपालले आफूलाई चाहिने परिमाण मेगावाटमा खुलाउनुपर्नेछ । प्राधिकरणले एक वर्षका लागि ३५० मेगावाटसम्म विद्युत् खरिद गर्ने स्वीकृति भारतको “केन्द्रीय विद्युत् प्राधिकरण” अर्थात् अधिकार प्राप्त निकाय (डेजिग्नेटेड अथोरिटी) बाट प्राप्त गरिसकेको छ । यसो हुँदा एक वर्षसम्म ढल्केबर-मुजफ्फरपुर प्रसारण लाइनबाट प्राधिकरणले ३५० मेगावाटसम्मको परिमाणमा बोलकबोल (बिड) आवेदन गर्न सक्छ । यो बिड प्राधिकरणको तर्फबाट अख्तियारी प्राप्त भारतीय कम्पनी एनभिभिएनले बुझाउनेछ ।

दर : एक्सचेञ्ज बजारबाट किन्ने विद्युत्को दर प्रतियुनिटमा नभई प्रति १००० युनिटमा पेश गर्नुपर्नेछ । अर्थात्, प्राधिकरणले आफूले खरिद गर्न चाहेको दर प्रतिमेगावाट घन्टाको लागि खुलाउनुपर्नेछ । ‘पावर एक्सचेञ्ज बजार’बाट विद्युत् खरिदका लागि निर्धारण हुने दरभन्दा प्राधिकरणले बिड गरेको दर बढी भयो भने मात्र हामी बिडमा सफल हुनेछौं । र, विद्युत् पाउन सकिनेछ । यसको अर्थ, बजारले नै दर निर्धारण गर्छ ।

बिडमा सफल हुने सबैका लागि उसले उल्लेख (कोट) गरेको नभई एक्सचेञ्जमा निर्धारण हुने दर कायम हुन्छ । यहाँ के स्पष्ट हुनुपर्छ भने, आफूलाई चाहिएको परिमाणमा विद्युत् किनबेच गर्दा किन्दा सकेसम्म बढी दर हाल्नुपर्छ । बेच्दा सकेसम्म कम ।

प्रक्रिया : एनभिभिएनले विद्युत् प्राधिकरणको प्रतिनिधिका रूपमा हरेक दिन बिहान १० बजेदेखि १२ बजेसम्म (अपरान्ह) नेपालका तर्फबाट “इन्डियन पावर एक्सचेञ्ज”मा बिड पेश गर्नेछ । त्यसको बजार मूल्य अपरान्ह १ बजेसम्म निस्कन्छ । यसअनुसार बजार क्लियरिङ मूल्य (दर) र बजार क्लियरिङ भोल्युम (परिमाण) कम्प्युटर सफ्टवेयरबाट निर्धारण हुन्छ । त्यसको एक घन्टामा अर्थात् १ देखि २ बजेसम्म बैंकबाट फन्ड (रकम) उपलब्धता र प्रसारण प्रणालीबाट बिड गरेको विद्युत् प्रवाह हुने/नहुने प्रसारण उपलब्धता प्रमाणीकरण हुनेछ ।

जसको फलस्वरूप अपरान्ह ३ बजे “एरिया क्लियरिङ प्राइस (मूल्य)” र “एरिया क्लियरिङ भोल्युम (परिमाण)” प्रकाशित हुन्छ । यो नै अर्को दिनका लागि हुने कारोबारको अन्तिम मूल्य हो । सम्बन्धित बिड गर्ने निकायले माग गरेको विद्युत्को सम्बन्धमा कति दरमा कति परिमाण प्राप्त हुँदैछ भन्ने नतिजा साँझ करिब ५.३० बजे जानकारी पाउनेछ । त्यसै अनुसार अर्को दिनको राति १२ बजे (शून्य बजे) बाट

विद्युत् प्रवाह सुरु हुन्छ । बिड बुझाएको दिनलाई 'ट्रेडिङ डेट' र सो बमोजिम विद्युत् प्रसारण हुने दिनलाई 'डेलिभरी डेट' भनिन्छ ।

सम्बन्धित बिड गर्ने निकायले माग गरेको विद्युत्को सम्बन्धमा कति दरमा कति परिमाण प्राप्त हुँदैछ भन्ने नतिजा साँझ करिब ५.३० बजे जानकारी पाउनेछ । त्यसै अनुसार अर्को दिनको राति १२ बजे (शून्य बजे) बाट विद्युत् प्रवाह सुरु हुन्छ । बिड बुझाएको दिनलाई 'ट्रेडिङ डेट' र सो बमोजिम विद्युत् प्रसारण हुने दिनलाई 'डेलिभरी डेट' भनिन्छ ।

निर्भरता : प्राधिकरणले आफ्नो माग र आपूर्तिको अवस्था विश्लेषण गरी स्वदेशी उत्पादनले अपुग विद्युत् अन्तरदेशीय बजार (हाललाई भारतीय बजार) बाट खरिद गर्ने योजना मिलाउनु अपरिहार्य छ । यसका लागि कुन-कुन स्रोत र स्वरूपबाट कति विद्युत् आयात गर्न सकिने हो, सोको योजना बनाउनुपर्नेछ । भारतीय विद्युत् एक्सचेञ्ज बजार नेपालका लागि खुला गरिए पनि हाम्रो शतप्रतिशत आवश्यकता एक्सचेञ्जबाट पूरा गर्न खोज्दा २ वटा जोखिम निम्तिन सक्छन् ।

(१) विद्युत् परिमाणको अनिश्चितता : मागेजति सबै विद्युत् पावर एक्सचेञ्ज बजारबाट प्राप्त हुन्छ भन्न सकिँदैन । भारतीय प्रसारण प्रणालीमा पनि सीमितता छन् । एक्सचेञ्ज बजारमा मात्र भर पर्दा मागेजति विद्युत् पाइएन भने नेपालमा विद्युत् कटौती गर्नुपर्ने अवस्था आउन सक्छ ।

(२) विद्युत् खरिद दर : विद्युत्को खरिद दर एक्सचेञ्ज बजारमा सस्तो मात्र पाइन्छ भन्ने ग्यारेन्टी (सुनिश्चितता) हुँदैन । विद्युत्को मूल्य आकासिएको बेला खरिद गर्नुपर्दा अप्रत्यासितरूपमा ठूलो रकम प्राधिकरणलाई अतिरिक्त व्ययभार थपिन सक्छ । अतः नेपालले विद्युत् आयात गर्नुपर्ने अवस्था रहुन्जेलसम्म केही निश्चित प्रतिशत दुई पक्षीय 'विद्युत् खरिद सम्झौता (पिपिए)' मार्फत गर्नुपर्छ । र, बाँकी नपुग क्षमताका लागि एक्सचेञ्ज बजार उपयोग गर्न सकिन्छ ।

विद्युत् खरिदमा हाम्रा लागि यो मिश्रित मोडालिटी नै बढी उपयुक्त हुन सक्छ । त्यसमा पनि एउटा मात्र विद्युत् व्यापार कम्पनीमा भर नपरी भारतीय विद्युत् बजारमा राम्रो नाम कमाएका वा अनुभव हासिल गरेका कम्पनीहरूसँग प्राधिकरणले समयमै उपयुक्त प्रावधानसहित पिपिए गर्नुपर्ने हुन्छ ।

भारतको बिहार र उत्तरप्रदेश राज्यबाट "पावर एक्सचेञ्ज कमिटी" अन्तर्गत आयात गर्न सक्ने विद्युत्को स्रोतलाई भने आफ्नो आवश्यकता अनुसार नेपालले कुनै पनि समय उपयोग गर्न सक्छ । र, गरिरहेको पनि छ ।

यसअन्तर्गत कुनै महिना यति नै विद्युत् किन्नुपर्छ भन्ने बाध्यता रहँदैन । यो विद्युत्को दर समय-समयमा नेपाल-भारत “पावर एक्सचेञ्ज कमिटी”ले तोके बमोजिम रहन्छ । हाल यो दर ढल्केबर-मुजफ्फरपुर लाइनबाट पिपिए अन्तर्गत आयात हुने दरभन्दा २ रुपैयाँ प्रतियुनिट (१३२ केभीमा) महँगो छ ।

आयात कहिलेबाट : सन् २०२१ को जुन महिनासम्म प्राधिकरण र एनभिभिएनबीच भएको पिपिए कायम रहन्छ । त्यतिबेलासम्म एनभिभिएनले नेपाललाई अप्रिलभर आरटिसी (राउन्ड द क्लक अर्थात् २४सै घन्टा) र नन आरटिसी (नन राउन्ड द क्लक, जुनसुकै समय) गरी ३५० मेगावाट विद्युत् दिनुपर्ने जिम्मेवारी छ । नेपालले आगामी मे महिनादेखि आफैले आर्थिक जिम्मेवारी लिने गरी भारतीय एक्सचेञ्ज बजारबाट विद्युत् खरिद गर्न थाल्नेछ । यसअघि नै पावर एक्सचेञ्जबाट विद्युत् कारोबार सुरु गरी भारतसँग यस्तो कारोबार गर्ने नेपाल दक्षिण एसियाको पहिलो देश बनिसकेको छ ।

एनभिभिएनसँग भएको पिपिए अनुसार प्राधिकरणले मे र जुन महिनामा २०० मेगावाटसम्मको विद्युत् नन-आरटिसी आधारमा प्राप्त गर्नेछ । बाँकी अर्थात् ३५० मेगावाट ननाघ्ने गरी एक्सचेञ्ज बजारबाट विद्युत् खरिद गर्नेछ । प्राधिकरणले यसको तयारी गरिरहेको छ । जसअनुसार सन् २०२१ अप्रिल २८ तारिखमा एनभिभिएन र विद्युत् प्राधिकरणबीच अन्तक्रियाका लागि एक भर्चुअल गोष्ठी पनि तय भएको छ । प्राधिकरण सञ्चालक समितिले एनभिभिएनमार्फत पावर एक्सचेञ्जको कारोबार सम्बन्धी निर्णय गर्ने अधिकार यसअघि नै कार्यकारी निर्देशकलाई दिइसकेको छ ।

श्रोत : ऊर्जा खबर, २०७८/१/१२

सुपर मादीको निर्माण ८० प्रतिशत पूरा, चैतभित्र बिजुली बाल्ने लक्ष्य

कास्की (ताडतिङ) । कास्कीको मादी गाउँपालिका ताडतिङ क्षेत्रमा निर्माण भइरहेको ४४ मेगावाटको सुपर मादी जलविद्युत् आयोजनाबाट आगामी चैतभित्र बिजुली उत्पादन हुने भएको छ । आयोजनाको काम अहिले करिब ८० प्रतिशत पूरा भएको छ ।

विश्वव्यापिरूपमा फैलिएको कोरोना महामारी र यसको रोकथाम गर्न सरकारले २०७७ चैतदेखि लकडाउन गरे पनि त्यस अवस्थामा आयोजनाको काम रोकिएको थिएन । प्रतिकूल अवस्थामा समेत निर्माणलाई निरन्तरता दिएको हुँदा निजी क्षेत्रका यही प्रकृति र भूगोलमा निर्माणाधीन अन्य आयोजनाको तुलनामा यसको प्रगति निकै सन्तोषजनक देखिन्छ ।

चालू वर्षको चैतसम्म आयोजनाबाट विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्य रहेको सुपर मादी हाइड्रो पावर लिमिटेडका कार्यकारी अध्यक्ष पुष्पज्योति ढुंगानाले बताए । ‘हाम्रो विद्युत् उत्पादन गर्नुपर्ने समय आगामीभित्र हो तर कोरोनाका कारण केही काम ढिलो हुन गए,’ उनले ऊर्जा खबरसँग भने, ‘यो वर्षभित्र त हामी सबै काम सकेर बिजुली उत्पादन गर्न सक्छौं ।’

ढुंगानाका अनुसार अहिलेसम्म बाँध तथा हेडवक्रसको निर्माण ७० प्रतिशत पूरा भएको छ । अबको १० महिनाभित्र बाँकी काम सकिन्छ । यस्तै, बालुवा थिग्रयाउने पोखरी (सेटलिङ बेसिन) ८० प्रतिशत पूरा भएको छ भने सुरुङको काम ७० प्रतिशत सकिएको छ । बाँकी काम अबको ८ महिनाभित्र पूरा गर्ने लक्ष्य छ ।

यसैगरी, सर्ज साफ्ट र विद्युत्गृहको काम क्रमशः ५० र ६० प्रतिशत पूरा भएको छ । जुन, अबको ५-६ महिनाभित्र पूरा गर्ने लक्ष्य राखिएको छ । करिब ६ किलोमिटरको मुख्य सुरुङ अब करिब ८ सय मिटरमात्र छिचोलिन बाँकी छ ।

७ अर्ब ४७ करोड रुपैयाँ लागत अनुमान गरिएको आयोजनामा ८ बैंकले ५ अर्ब ७५ करोड २५ लाख रुपैयाँ लगानी गरेका छन् । लगानी गर्ने बैंकहरूमा एनआइसी एसिया, एनसिसी, सनराइज, कुमारी, कृषि विकास, राष्ट्रिय वाणिज्य र प्रभू बैंक छन् । बैंकको लगानीमध्ये अहिलेसम्म ३ अर्ब रुपैयाँ खर्च भएको छ । उता प्रवर्द्धकबाट लगानी भएको स्वपूँजी रकममध्ये १ अर्ब ८० करोड रुपैयाँ खर्च भएको ढुंगानाले जानकारी दिए ।

बैंकको ऋण र स्वपूँजी गरी कूल लागतमध्ये करिब ६५ प्रतिशत खर्च भइसकेको आयोजनाबाट वार्षिक २४२.६५ गिगावाट घन्टा बिजुली उत्पादन हुन्छ । उत्पादित विद्युत् विद्युत्गृहदेखि ९ किलोमिटर ३३ किलोमिटर प्रसारण लाइन निर्माण गरेर माथिल्लो मादी विद्युत्गृहको नजिकैको सबस्टेसनमा जोडिनेछ ।

आयोजनाको सिभिल निर्माण हिमाल हाइड्रो लिमिटेड र परामर्शदाताको जिम्मा सानिमा हाइड्रो एन्ड इन्जिनियरिङ कम्पनीले पाएका छन् । सिभिल निर्माणको ठेक्का २०७५ जेठ ७ गते भएको थियो ।

श्रोत : नागरिक, २०७८/१/१२

माथिल्लो चाकु-एको उत्पादन सुरु

निजी क्षेत्रको लगानीमा निर्मित २२.२ मेगावाट क्षमताको माथिल्लो चाकु-ए जलविद्युत आयोजनाले बिहीबारदेखि व्यावसायिक उत्पादन थालेको छ।

शिवश्री हाइड्रोपावर लिमिटेडको स्वामित्वमा रहेको आयोजनाले गत वैशाख ९ बाट परीक्षण उत्पादन थालेको थियो। योसँगै राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा तल्काल आठ मेगावाट विद्युत थपिएको छ। आयोजना रहेको भोटेकोसी गाउँपालिकाका अध्यक्ष राजकुमार पौडेलले व्यावसायिक उत्पादनको शुभारम्भ गरेका थिए।

नेपाल-चीन सीमावर्ती भोटेकोसी गाउँपालिका-४ फुल्पिडकट्टीमा निर्मित आयोजनाको उत्पादन २२ किलोमिटर दुरीमा लामोसाँघुमा रहेको विद्युत् प्राधिकरण स्वामित्वको सुनकोसी जलविद्युत् केन्द्रको सब-स्टेशनमार्फत केन्द्रीय प्रसारण लाइनमा जोडिएको शिवश्रीका प्रबन्ध निर्देशक विष्णु खत्रीले बताए। सुक्खा मौसम भएकाले आयोजनाबाट तत्काल आठ मेगावाट विद्युत् उत्पादन भइरहेको उनले जनाए। 'आगामी असारदेखि मात्र पूर्ण क्षमतामा उत्पादन हुन्छ,' खत्रीले भने।

फुल्पिडकट्टीको चन्द्राकुमा रहेको बाँधबाट दुई हजार पाँच सय मिटर लामो भूमिगत सुरुडमार्फत चाकु खोले छिराइ चाङ्लेकट्टीस्थित उत्पादनगृहमा पुर्याइएको आयोजना निर्धारित समयभन्दा चार वर्ष ढिलो गरी निर्माण सम्पन्न भएको हो। निर्माण सम्पन्न हुँदा प्रतिमेगावाट लागत २३ करोड रुपैयाँ पुगेको शिवश्रीका संस्थापक कार्यकारी अध्यक्ष तथा सल्लाहकार उमेश कसजुले जानकारी दिए। 'निर्माण अवधि लम्बिँदा आयोजना केही महँगो पर्न गएको छ,' उनले भने।

२०७३ भित्र सक्ने गरी २०६९ साउन ३० गतेबाट आयोजना निर्माण थालिएको थियो। २०७१ साउनको जुने पहिरो, २०७२ वैशाख १२ को भोटेकोसी बाढी र लगातारको बर्खे बाढीपहिरोले क्षति पुर्याउँदा आयोजना सम्पन्न हुन ढिलाइ भएको कसजू बताउँछन्। उनका अनुसार भूकम्पले निर्माणाधीन आयोजनालाई धेरै क्षति पुर्याएको थियो।

शिवश्रीका अनुसार सिटिजन बैंक लिमिटेडको अगुवाइमा विभिन्न १२ बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आयोजनामा तीन अर्ब रुपैयाँ ऋण लगानी गरेका छन्। स्थानीयसहित सर्वसाधारणलाई २० प्रतिशत सेयर वितरण गरिसकेको आयोजनामा निजी क्षेत्र (संस्थापक) को एक अर्ब ४७ करोड रुपैयाँ लगानी रहेको शिवश्रीका कार्यकारी अध्यक्ष बच्चु पौडेलले जनाए।

शिवश्री र विद्युत् प्राधिकरणबीच २०६७ मा पिपिए (विद्युत् खरिद सम्झौता) भएको थियो। सम्झौताअनुसार प्राधिकरणले हिउँदमा सात र बर्खाभा चार रूपैयाँ तिरेर प्रतियुनिट विद्युत् खरिद गर्नेछ। अध्यक्ष पौडेलका अनुसार उत्पादित विद्युत् बिक्रीबाट वार्षिक ५० देखि ६० करोड रूपैयाँ आयोजनाले आम्दानी गर्नेछ।

श्रोत : गोरखापत्र, २०७७/१/१२

माथिल्लो तामाकोसीकाे मुख्य सुरुडमा सोमबारदेखि पानी पठाइने

दोलखाको बिगु गाउँपालिका-१, लामाबगरमा निर्माणाधीन ४५६ मेगावाट क्षमताको माथिल्लो तामाकोसी जलविद्युत् आयोजनाले सोमबारदेखि मुख्य सुरुडमा पानी पठाउने भएको छ । त्यससँगै तामाकोसीदेखि सुनकोसी दोभानसम्म पानीको विविध क्षेत्रमा हुने प्रयोगमा रोक लगाएको छ ।

आयोजनामा निर्मित जलाशयमा पानी भर्ने र सोमबारदेखि मुख्य सुरुडमा पानी पठाउने काम हुन लागेकाले सुरक्षित रहनयसरी रोक लगाइएको आयोजना प्रवक्ता डा. गणेश न्यौपानेले जानकारी दिनुभयो । उहाँका अनुसार सुरु गरिएको पानी परीक्षणका क्रममा तामाकोसीको पानी रोक्ने र छोड्ने काम गर्नुपर्ने हुन्छ । पानी रोक्ने र छोड्ने काम गर्दा कुनै बेला एकै पटक धेरै मात्रामा पानी छोड्नुपर्ने पनि हुनसक्छ । यसो गर्दा बाँधदेखि तल्ला तटीय क्षेत्रअन्तर्गत किनारामा पर्ने स्थानमा पानी घटबढभइरहनसक्छ । यो बेलामा माछा मार्ने, नुहाउने, पौडी खेल्ने, लुगा धुने, ढुङ्गा बालुवा निकाल्ने, बस्तुभाउ ओसारपसार गर्नेलगायतका काम नगर्न आग्रह गरिएको छ । आयोजनाको बाँध स्थलदेखि सिँगटी बजारसम्म प्रत्यक्ष र त्योभन्दा तल्लो क्षेत्रमा पनि अप्रत्यक्ष रूपमा पानी घटबढभइरहने आयोजना प्रवक्ता डा. न्यौपानेले जानकारी दिनुभयो ।

प्रभावित क्षेत्रका स्थानीय तह र स्थानीय प्रशासनलाई समेत जानकारी गराइएको बताउँदै उहाँले भन्नुभयो, “सूचनाको उल्लङ्घन गरी कुनै प्रकारको क्षति भएमा आयोजना जवाफदेही नहुने आयोजनाद्वारा जारी सूचनामा उल्लेख छ ।”

श्रोत : अनलाइन खबर, २०७८/१/१३

१४ महिनापछि माथिल्लो त्रिशूली ३ 'बी' जलविद्युत आयोजनामा फेरि काम सुरु

कोभिड-१९ को महामारीले काम रोकिएको ३७ मेगावाटको माथिल्लो त्रिशूली ३ 'बी' जलविद्युत आयोजनाको काम पुनःसुरु भएको छ । करिब १४ महिनापछि आयोजनामा फेरि काम सुरु भएको हो ।

नयाँ वर्ष मनाउन २०७६ माघको दोस्रो साता आफ्नो घर गएका चिनियाँ कामदारहरु कोभिड-१९ का कारण फर्कन सकेका थिएनन् । चीनबाट उपकरण तथा सामग्री ल्याउन नसक्दा पूर्ण रुपमा काम भइरहेको आयोजनाको निर्माण करिब ठप्पप्रायः थियो ।

ठेकेदार चिनियाँ कम्पनी सिचुआन एएनएचई हाइड्रोइलेक्ट्रिक इन्जिनियरिङले अहिले मुख्य सुरुङ, विद्युत गृहलगायतका संरचना निर्माणको कार्य गरिरहेको आयोजनाको प्रबर्द्धक त्रिशूली जलविद्युत कम्पनी लिमिटेडका प्रबन्ध-सञ्चालक मोहनप्रसाद गौतमले बताए । अहिले निर्माणमा ६४ जना चिनियाँ र ८१ जना नेपाली श्रमिकहरु खटिएका छन् ।

'नयाँ वर्ष मनाउन २०७६को माघमा आफ्नो देश गएका ठेकेदार कम्पनीका कर्मचारीहरु कोभिड-१९ का कारण फर्कन नसक्दा करिब १४ महिना निर्माण ठप्प भएको आयोजनाको निर्माण निरन्तरको प्रयासपछि सुरु भएको छ', उनले भने ।

चीनसँगका भन्सार नाकाहरु अझै पूर्ण रुपमा नखुल्दा ठेकेदार कम्पनीले चीनमा खरिद गरिसकेका तथा खरिद आदेश दिई उत्पादन र प्याकेजिङको चरणमा रहेका निर्माण उपकरण तथा सामग्रीहरु ढुवानी गरी निर्माणस्थलसम्म ल्याउन नसकिरहेको उनले बताए ।

यसबाट धेरै प्रयास गरी पुनः आयोजनाको काम प्रभावित हुने जोखिम छ । चीनबाट उपकरण आयातका विषयमा ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ, अर्थ मन्त्रालयलगायतका निकायसँग आवश्यक समन्वय भइरहेको गौतमले उल्लेख गरे ।

जनताको जलविद्युत कार्यक्रमअन्तर्गत रसुवा र नुवाकोटमा निर्माणाधीन ३७ मेगावाटको माथिल्लो त्रिशूली ३ 'बी' जलविद्युत आयोजना फागुन २०७७ भित्र सक्ने लक्ष्य राखी निर्माण सुरु गरिएको थियो । महामारीले यस वर्षको हिउँदमा पनि काम सुरु हुन नसकेकाले आयोजनाको निर्माण २०७९ चैतभित्रमा सक्ने लक्ष्य राखिएको छ ।

इन्जिनियरिङ, खरिद तथा निर्माण (ईपीसी) मोडेलमा आयोजना निर्माणका लागि चिनियाँ कम्पनी सिचुआन एएनएचई हाइड्रोइलेक्ट्रिक इन्जिनियरिङसँग २९ माघ २०७४ मा ३ करोड १८ लाख ४७ हजार अमेरिकी डलर र १ अर्ब ९१ करोड ४६ लाख रुपैयाँमा ठेक्का सम्झौता भएको थियो ।

ठेकेदार कम्पनीले आयोजनाको सिभिल, इलेक्ट्रोमेकानिकल र हाइड्रोमेकानिकलतर्फका सम्पूर्ण संरचना र उपकरणको डिजाइन, निर्माण, जडान तथा सञ्चालन गर्ने छ । आयोजनाको समग्र भौतिक प्रगति ४७ प्रतिशत छ ।

आयोजनाको प्रबर्द्धक त्रिशूली जलविद्युत कम्पनी लिमिटेडमा जनताको जलविद्युत कार्यक्रमअन्तर्गत प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओली, प्रधानमन्त्री पत्नी राधिका शाक्य, तत्कालीन ऊर्जामन्त्री वर्षमान पुनः लगायतको २०/२० कित्ता सेयर छ । कम्पनीले सर्वसाधारणका ३७ लाख ५ हजार कित्ता सेयर निष्कासन गर्दा प्रधानमन्त्री, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रीलगायतले पनि खरिद गरेका थिए । आयोजनाको ३.८ किलोमिटर मुख्य सुरुडमध्ये १.८ किलोमिटर खनिएको छ । विद्युत गृहको पहिलो चरणको खन्ने र सपोर्टको काम क्रमशः ७६ र ३५ प्रतिशत सकिएको छ ।

नेपाल विद्युत प्राधिकरणले निर्माण गरेको ६० मेगावाटको माथिल्लो त्रिशूली ३ 'ए' जलविद्युत आयोजनाको क्यास्केड भएकाले त्रिशूली ३ बीले बाँध, बालुवा थिग्रयाउने पोखरी (डिसेन्डर) लगायतका संरचना बनाउनु पर्ने छैन । ३ 'ए' को विद्युत गृहबाट निक्लिएको पानीलाई आयोजनाको सुरुडमा पठाउन आवश्यक पर्ने गेट जडान गरिसकिएको छ । ३ 'ए' को विद्युत गृहबाट निक्लिएको पानीलाई आयोजनाको सुरुडसम्म ल्याउनका लागि आवश्यक पर्ने 'बक्स कल्भर्ट' बनाउन सुरु गरिएको छ ।

आयोजनाको प्रवर्द्धक त्रिशूली जलविद्युत कम्पनी लिमिटेडमा प्राधिकरण र नेपाल टेलिकमको ३०/३० प्रतिशत संस्थापक सेयर छ । कम्पनीमा रसुवा तथा नुवाकोटका गाउँपालिका र नगरपालिकाको ५ प्रतिशत, रसुवा तथा नुवाकोटका स्थानीय वित्तीय संस्थाको ५ प्रतिशत, रसुवा तथा नुवाकोटबासीको १० प्रतिशत, सर्वसाधारणको १५ प्रतिशत र प्राधिकरण तथा टेलिकमका कर्मचारीको ५ प्रतिशत सेयर रहने छ ।

अनुमानित निर्माण लागत ७ अर्ब ४४ करोड र निर्माण अवधिको प्रक्षेपित ब्याज ७८ करोड रुपैयाँ रहेको छ । आयोजनामा ३० प्रतिशत इक्विटी (२ अर्ब ४७ करोड) र ७० प्रतिशत ऋण(५ अर्ब ७६ करोड)बाट लगानी जुटाइएको छ ।

आयोजनाबाट सुख्खायाममा (मंसिर १६ देखि जेष्ठ १५सम्म) १३ करोड ४८ लाख ८० हजार र वर्षायाममा (जेष्ठ १६ देखि मंसिर १५ सम्म) १५ करोड ७७ लाख १० हजार युनिट विद्युत् उत्पादन हुनेछ ।

आयोजनाको विद्युत गृहबाट करिव ३ किलोमिटर प्रसारण लाइनमार्फत त्रिशूली ३ 'बी' हब सबस्टेसनमा पुर्‍याइ राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा प्रवाह गरिने छ ।

श्रोत : क्यापिटल नेपाल, २०७८/१/१३

जलविद्युतमा बढ्यो वैदेशिक लगानी, गत वर्ष थपियो १६ अर्ब

काठमाडौं । पछिल्लो समय जलविद्युत क्षेत्रमा वैदेशिक लगानी बढेको छ । गत आर्थिक वर्ष सबैभन्दा बढी वैदेशिक लगानी जलविद्युतमा आएको छ ।

विगतका वर्षहरूमा जलविद्युतमा भन्दा उत्पादनमूलक र सेवा क्षेत्रमा विदेशी लगानी आउने गरेकोमा गत वर्षदेखि जलविद्युतमा विदेशी लगानी बढेको सरकारी तथ्यांकले देखाएको छ । यो वर्ष पनि जलविद्युतमा सबैभन्दा बढी वैदेशिक लगानी आउने संभावना छ ।

गत वर्ष जलविद्युतमा १६ अर्ब ७ करोड २६ लाख रुपैयाँ वैदेशिक लगानी आएको नेपाल राष्ट्र बैंकले जनाएको छ । यो कुल वैदेशिक लगानीको ८१.७ प्रतिशत हो । केन्द्रीय बैंकका अनुसार गत वर्ष १९ अर्ब ५० करोड रुपैयाँ विदेशी लगानी भित्रिएको थियो ।

गत वर्ष जलविद्युत क्षेत्रबाट ३ करोड २३ लाख रुपैयाँ लाभांशको रूपमा बाहिरिएको छ । अघिल्लो वर्ष खुद प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी १३ अर्ब ६ करोड रुपैयाँ थियो । अघिल्लो वर्षको भन्दा गत वर्ष वैदेशिक लगानी झण्डै ७ अर्ब रुपैयाँ बढेको राष्ट्र बैंकले जनाएको छ । अघिल्लो वर्ष वैदेशिक लगानी, जलविद्युत, उत्पादनमूलक उद्योग र खानी क्षेत्रमा आएको छ ।

सरकारले जलविद्युतमा लगानी गर्न छाडेर निजी क्षेत्रलाई अघि बढाएपछि नेपालीसँगको साझेदारीमा ठूला आयोजना बनाउन बहुराष्ट्रिय कम्पनीहरू आउने क्रम बढेको हो ।

चीनको सिनो हाइड्रो कर्पोरिसनको लगानीमा ५० मेगावाटको माथिल्लो मस्याङदी ए, चाइना वाटर एन्ड इनर्जी कर्पोरिसनको लगानीमा २५ मेगावाटको माथिल्लो मादी ए, नर्वेजियनको लगानीमा ६० मेगावाटको माथिल्लो खिम्ती, अमेरिकी कम्पनी पान्डा इनर्जीको लगानीमा ४५ मेगावाटको माथिल्लो भोटेकोसी आयोजना सञ्चालनमा छन् ।

माथिल्लो भोटेकोसी आयोजना नेपालीको भइसकेको छ । आयोजनामा ९५ प्रतिशत स्वामित्व नेपालको तारा म्यानेजमेन्ट र ५ प्रतिशत अमेरिकी कम्पनी हार्जा इन्टरनेसनलको छ ।

माथिल्लो मस्याङदीको ९० प्रतिशत स्वामित्व सिनो हाइड्रो र बाँकी १० प्रतिशत चितवन कोइ समूहको छ । माथिल्लो मादीमा ८० प्रतिशत बढी चाइना वाटर र २० प्रतिशत गोरखा कस्ट्रक्सन कम्पनी लगानी छ । यस्तै भारत सरकारको कम्पनी एसजेबीएन लिमिटेडको लगानीमा ९०० मेगावाटको अरुण तेस्रो आयोजना निर्माण भइरहेको छ ।

यसैगरी सोही कम्पनीले ६७९ मेगावाटको तल्लो अरुण आयोजनामा पनि छनौट भइसकेको छ । यसमा पनि भारतीय लगानी हुने भएको छ । भारतको एस्सेल क्लिन इनर्जीको लगानीमा ८२ मेगावाटको तल्लो सोलु आयोजना निर्माण भइरहेको छ । यस्तै चिनियाँ लगानीमा १२० मेगावाटको लाडटाड आयोजना पनि निर्माणको चरणमा रहेको छ ।

सबैभन्दा ठूलो लगानी ल्याउनेमा २४५ मेगावाटको माथिल्लो त्रिशूली-१ आयोजना रहेको छ । उसको विदेशी बैंकबाट ऋण स्वीकृत भएकाले लगानी ल्याउने तयारीमा छ । माथिल्लो त्रिशूली-१ मा ५० अर्ब रुपैयाँभन्दा बढी विदेशी लगानी आउने भएको छ ।

बुटवल पावर कम्पनी लिमिटेड (बीपीसी) को साझेदारीमा आगामी ५ वर्षमा १ हजार मेगावाट बिजुली उत्पादन गर्न चीनबाट २ खर्ब रुपैयाँ लगानी ल्याउन ३ वटा चिनियाँ कम्पनीबीच सम्झौता भएको छ । आयोजनाको निर्माण सुरु गर्ने तयारी भएको छ । विदेशी लगानीमा बन्ने आयोजनासंग नेपाल विद्युत प्राधिकरणले अमेरिकी डलरमा विद्युत खरिदबिक्री सम्झौता (पीपीए) गर्दै आएको छ ।

नेपालमा आएको प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानीमध्ये ५१.१ प्रतिशत सेवा क्षेत्रमा र ४८.८ प्रतिशत औद्योगिक क्षेत्रमा लगानी रहेको देखिन्छ । सेवा क्षेत्रअन्तर्गत कुल प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानीमध्ये २७.४ प्रतिशत बैंक तथा वित्तीय संस्था र बिमा कम्पनीहरूमा छ । त्यसैगरी औद्योगिक क्षेत्रअन्तर्गत उत्पादन क्षेत्रमा २८.६ प्रतिशत र जलविद्युत क्षेत्रमा २० प्रतिशत वैदेशिक लगानी छ ।

त्यसैगरी, २०७६ असार मसान्तसम्ममा नेपालमा ५३ देशहरूको प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी रहेको छ । जसमध्ये, भारतबाट सबैभन्दा बढी अर्थात् ५६ अर्ब ५ करोड र त्यसपछि क्रमशः चीनबाट २७ अर्ब ५६ करोड, सेन्ट किष्टस एण्ड नेभिसबाट २४ अर्ब ९४ करोड, आयरल्याण्डबाट ११ अर्ब ५९ करोड र सिंगापुरबाट ८ अर्ब ७३ करोड रुपैयाँ प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी रहेको देखिन्छ ।

श्रोत : ऊर्जा खबर, २०७८/१/१३

हेटौंडा ग्रिडअन्तर्गत ३ सबस्टेसनबाट ३ दिन बिजुली काटिने

काठमाडौं । नेपाल विद्युत् प्राधिकरण हेटौंडा ग्रिड महाशाखा अन्तर्गत ४ वितरण केन्द्रबाट सञ्चालित ३ वटा सबस्टेसनबाट ३ दिन विद्युत् आपूर्ति कटौती हुने भएको छ । सबस्टेसनका विभिन्न उपकरणको मर्मत गर्नुपर्ने हुँदा आउने १६ गते (बिहीबार) देखि ३ दिन आपूर्ति बन्द हुनेछ ।

महाशाखाका अनुसार सिमरा, हेटौंडा, भरतपुर र वीरगन्ज वितरण केन्द्र अन्तर्गतका भरतपुर, हेटौंडा र परवानीपुर सबस्टेसनबाट विद्युत् आपूर्ति बन्द हुनेछ । यी सबस्टेसनका ११ केभी ब्रेकर, बसबार तथा अन्य आवश्यक मर्मत सम्भार गर्नुपर्ने हुँदा त्यहाँबाट प्रसारित ११ केभी फिडरहरू पूर्ण रूपमा अवरुद्ध हुनेछन् ।

भरतपुर सबस्टेसनअन्तर्गत १६ गते बिहान ६ बजेदेखि १२ बजेसम्म, हेटौंडा सबस्टेसनअन्तर्गत १९ गते बिहान ६ बजेदेखि १२ बजेसम्म र परवानीपुर सबस्टेसनअन्तर्गत २० गते बिहान ६ बजेदेखि १२ बजेसम्म विद्युत् आपूर्ति बन्द हुने भन्दै महाशाखाले जानकारी दिएको छ ।

श्रोत : क्यापिटल नेपाल, २०७८/१/१४

डिमान्ड शुल्कबापत उद्योगलाई सवा २ अर्ब छुट

काठमाडौं । नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले उद्योगीलाई सतप्रतिशत डिमान्ड शुल्क छुट दिएको छ । सरकारले बजेटमार्फत डिमान्ड शुल्क छुट दिने उल्लेख गरेको थियो । त्यसलाई प्राधिकरणले कार्यान्वयन गरेको हो ।

कोरोना कहरका बेला सम्पूर्ण उद्योगहरू बन्द भए पछि सरकारले राहत स्वरूप उद्योगलाई डिमान्ड शुल्क छुट दिने आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरेको थियो । सोही अनुसार प्राधिकरणले उत्पादनमुलक उद्योगलाई डिमान्ड शुल्क छुट दिएको हो ।

औद्योगिक व्यवसाय ऐनले निर्दिष्ट गरेको उत्पादनमुलक उद्योगलाई प्राधिकरणले २ अर्ब १५ करोड रुपैयाँ छुट दिएको नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक हितेन्द्रदेव शाक्यले जानकारी दिए । ‘बजेटमा उल्लेख भएअनुसार उद्योगीलाई सतप्रतिशत डिमान्ड छुट दिइसकेको छ’ उनले भने, ‘उद्योगलाई छुट दिएको रकम अर्थ मन्त्रालयसँग माग गरिएको छ । तर, अहिलेसम्म आएको छैन । प्रक्रियामा छ ।’

गतवर्ष सरकारले लकडाउन गरेपछि उद्योगधन्दा पूर्ण रुपमा बन्द भएका थिए । त्यस बेला सरकारले उद्योगीलाई राहत दिने भनेर डिमान्ड शुल्क छुट दिने बजेटमै उल्लेख गरेको थियो । सोही विषयलाई प्राधिकरणले कार्यान्वयन गरेको कार्यकारी निर्देशक शाक्यले बताए ।

सबै उत्पादनमुलक उद्योगले डिमान्ड शुल्क छुट पाएको उद्योगीले बताएका छन् । ‘जे जति डिमान्ड शुल्क लाग्ने हो । त्यो सबै प्राधिकरणले छुट दिइसकेको छ’ निम्बसका कार्यकारी निर्देशक डा. दिनेश गौतमले भने, ‘प्राधिकरणले चैतको बिलमा महशुल समायोन गरेर पठाइसकेको छ ।’

प्राधिकरणले डिमान्ड शुल्क छुट दिँदा उद्योगलाई ठूलो राहत पुगेको नेपाल उद्योग परिसंघका अध्यक्ष शतिशकुमार मोरले बताए । ‘प्राधिकरणले यसलाई विशेष चासो लिएर कार्यान्वयन गरेको हो,’ उनले भने, ‘अहिले उत्पादनमुलक सबै उद्योगले डिमान्ड शुल्क छुट पाएको अवस्था छ ।’

एकातिर उद्योग बन्द अवस्थामा थिए । कर्मचारीले मासिक रुपमा उपलब्ध गराउनुपर्ने सेवा सुविधा समेत दिन सकेका थिएन । ‘यस्तो बेला डिमान्ड शुल्क तिर्नुपर्दा उद्योगीलाई ठूलो मर्का पर्ने अवस्था

थियो,' अम्बे गुपका अध्यक्ष हरिप्रसाद न्यौपानेले भने, 'तर, प्राधिकरणले डिमान्ड शुल्क छुट दिएकाले उद्योगीलाई धेरै राहत भएको हो ।'

प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक शाक्यले उत्पादनमुलक उद्योगको पहिचान गर्न केही समय लागेकाले छुट दिन ढिला भएको बताए । उद्योगसँग उत्पादनमुलकको सूची मागेको र त्यहाँबाट विवरण उपलब्ध नभएकाले केही समय लागेको उनको भनाइ छ ।

श्रोत : ऊर्जा खबर, २०७८/१/१४

माथिल्लो खुदी जेठ अन्त्यदेखि निर्माणमा जाँदै, ३३ महिनामा सम्पन्न गरिने

काठमाडौं । लमजुङस्थित २६ मेगावाटको माथिल्लो खुदी जलविद्युत आयोजना जेठ अन्तिम सातादेखि निर्माणमा जाने भएको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाको लगानी जुटिसकेको आयोजना अबको डेढ महिनाभित्र निर्माणमा जान लागेको हो ।

अहिले आयोजना स्थलसम्म पुग्ने पहुँच सडक र कामदार बस्ने घरहरू निर्माण भइरहेका छन् । पहुँच सडक र घर निर्माणको काम पूरा भएपछि आयोजनाको संरचना बनाउन सुरु गरिने प्रवर्द्धक सुपर खुदी हाइड्रो पावर कम्पनीका अध्यक्ष ज्ञानेन्द्रलाल प्रधानले बताए ।

‘हाम्रो आयोजना स्थलमा काम सुरु भइरहेको छ,’ उनले **ऊर्जा खबर**सँग भने, ‘पहुँच सडक र आवासगृह बनिसकेपछि मुख्य सुरुङ खन्न सुरु गर्छौं ।’ उनले हेड ५३१ मिटर रहेकाले यो आकर्षक आयोजना भएको बताए ।

आयोजनाको ३५ सय २१ मिटर लामो मुख्य सुरुङ निर्माण हुने पनि उनले बताए । सतही विद्युतगृह निर्माण हुनेछ । विद्युतगृहमा १३-१३ मेगावाटका २ वटा उत्पादन युनिट रहने उनले जानकारी दिए ।

२०८० साल माघभित्र आयोजना सम्पन्न गरी विद्युत उत्पादन गर्ने लक्ष्य छ । आयोजनामा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको लगानी जुटिसकेको छ । बैंक अफ काठमाडौंको अगुवाईमा ग्लोबल आइएमई, मेगा, सिभिल र एनसिसी गरी ५ बैंकले लगानी गरेका छन् ।

४ अर्ब १९ करोड रुपैयाँ कूल लागत अनुमान गरिएको आयोजनामा बैंकले गर्ने लगानी ७० प्रतिशत हो । बैंकले ३ अर्ब ३ करोड रुपैयाँ लगानी गर्ने गरी कम्पनीसँग सम्झौता भइसकेको छ । १ अर्ब १६ करोड रुपैयाँ स्वपूँजी लगानी छ ।

कम्पनीले आयोजना निर्माण गर्न २०७५ जेठ १० मा नेपाल विद्युत प्राधिकरणसँग विद्युत खरिद सम्झौता (पिपिए) गरेको थियो । पिपिए अनुसार आयोजनाले उत्पादन गर्ने विद्युत हिउँदमा प्रतियुनिट ८.४० रुपैयाँ र बर्खा ४.८० रुपैयाँमा प्राधिकरणले खरिद गर्नेछ ।

आयोजना सम्पन्न भएपछि उत्पादन हुने विद्युत विद्युतगृहदेखि ५ किलोमिटर दुरीको ताडीकुना सबस्टेसनमा जोडिनेछ । सबस्टेसनसम्म आवश्यक १३२ केभी प्रसारण लाइन कम्पनीले निर्माण गर्नेछ । आयोजनाले वार्षिक १३९.२२ गिगावाट घन्टा विद्युत उत्पादन गर्नेछ ।

श्रोत : ऊर्जा खबर, २०७८/१/१५

प्रसारण लाइन निर्माणमा ध्यान

काठमाडौं । जलस्रोत नेपालको एक महत्त्वपूर्ण संसाधन हो । देशको आर्थिक विकासका लागि हिमनदी, नदी, ताल आदिको समष्टि रूप जलसम्पदाको सदुपयोगले मात्र समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली नारालाई साकार रूप दिन सकिन्छ । यसले नेपालको क्षेत्रफलको ३.९ प्रतिशत क्षेत्र ओगटेको छ । सिँचाइ, खानेपानी, जल यातायत र विद्युत् विकासमा जलस्रोतको उपयोग गरी देशको अनुहार बदल्न सकिन्छ । यस आलेखमा जलविद्युत् विकास, अझ कर्णाली बेसिन (जलाधार) मा उत्पादन गर्न सकिने जलविद्युत् र त्यसका लागि आवश्यक प्रसारण लाइन सम्बन्धमा केन्द्रित हुनेछ ।

हाम्रो देशका मुख्य तीन हिमनदी कर्णाली, गण्डकी र कोशी जलविद्युत् विकासका लागि वरदान हुन् । अहिलेसम्मको अध्ययनले कर्णाली बेसिनमा ३२ हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादन हुनसक्छ भने कोसीमा २२ हजार मेगावाट । यसैगरी गण्डकी बेसिनमा २१ हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्न सकिने अध्ययनले देखाएको छ । यस्तै आठहजार मेगावाट विद्युत् अन्य नदीहरूबाट उत्पादन हुनसक्ने प्रक्षेपण गरिएको छ । प्रकृतिले नेपालीलाई यस्तो वरदान दिएको भए पनि राज्य सधैं यसको विकासमा उदासीन रहयो । हालै प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीले एक सार्वजनिक कार्यक्रममाफत अपर तामाकोसी जलविद्युत् आयोजनामा भएको ढिलाइ नियोजित भएको शङ्का गरेको सुनियो । विकास निर्माणमा देखिने यस्तो गलत राजनीतिले मुलुकलाई पछाँटेपनको शिकार बनाएको छ । अरुण तेस्रोमा भएको राजनीतिले यसको सुरुवात हुन करिब दुई दशक समय लाग्यो । अपर कर्णाली आयोजना भारतको जिएमआर कम्पनीले होल्ड (कब्जा) गरेर बसेको पनि एक दशकभन्दा बढी भइसक्यो । देशको समग्र विकासलाई प्रभाव पार्नसक्ने यी 'गेम चेन्जर प्रोजेक्ट' मा अनावश्यक ढिलासुस्ती र स्वार्थको खेल हुनु विडम्बना हो ।

पूर्वमा धौलागिरि हिमालदेखि पश्चिममा व्यास ऋषि हिमालसम्म कर्णाली नदीको प्रभावित क्षेत्र छ । ५०७ किलोमिटर लामो ४१ हजार ५८ वर्ग किलोमिटर जलाधार क्षेत्र भएको कर्णाली नदीको करिब एकहजार तीनसय घनमिटर प्रतिसेकन्ड बहाव क्षमता छ । कर्णाली बेसिनबाट ३२ हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादन हुनसक्ने अवस्था भएर पनि राज्यले कहिल्यै ध्यान पु-याएन । यस्तो सम्भावना बोकेको कर्णाली बेसिन (कर्णाली र सुदूरपश्चिम क्षेत्र) ले पिछडिएको क्षेत्रको पहिचान पाएको छ । ऊर्जा उत्पादनको ठूलो सम्भावना बोकेको यो त्यस्तो क्षेत्र हो, जसको सीमा भारतको घना आवादी भएको उत्तर प्रदेशसँग जोडिएको छ । जहाँ ऊर्जा सङ्कट दिनहुँ बढ्दोक्रममा छ । यी तथ्यहरूलाई विचार गर्दा निर्यातमुखी विद्युत् व्यापारका लागि नेपालले योजनाबद्ध काम अघि बढाउन विलम्ब गर्नु हुँदैन । यसका लागि विद्युत् प्रसारणलाइन

विकासमा विशेष ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ । अन्यथा निकट भविष्यमा उत्पादन हुने विद्युत्लाई बजारमा पु-याउन कठिन हुने निश्चत छ ।

कर्णाली बेसिनमा विस्तृत अध्ययन सम्पन्न गरेर निर्माणाधीन अवस्थामा आठवटा जलविद्युत् आयोजना छन् । यी आयोजनाबाट चारहजार ४९८ मेगावाट विद्युत् उत्पादन हुन्छ भन्ने प्रक्षेपण छ । राज्यसँग इच्छाशक्ति हुने हो भने यी आयोजनाको निर्माण कार्य तत्काल सञ्चालन गर्न सकिन्छ । विस्तृत अध्ययन सम्पन्न भइसकेका आठवटा जलविद्युत् उत्पादनका मेगा प्रोजेक्टमध्ये सुर्खेत र अछामको सीमामा अवस्थित ४३९ मेगावाट क्षमता भएको बेतान कर्णाली जलविद्युत् आयोजना एक हो । त्यस्तै, कालिकोट जिल्लामा अवस्थित ४८० मेगावाटको फुकोट कर्णाली जलविद्युत् आयोजना र दैलेख, सुर्खेत र अछाम जिल्लाको सीमावर्ती इलाकामा रहेको नौसय मेगावाटको अपर कर्णाली जलविद्युत् आयोजना कर्णाली बेसिनमा निर्माण हुने महावपूर्ण आयोजना हुन् । यी आयोजनाहरू कर्णाली नदीमा नै निर्माण गर्ने गरी पहिचान भएका योजनाहरू हुन् । वातावरणीय तथा जलीय जैविक विविधताका हिसाबले यी आयोजनाभन्दा कर्णाली नदीका सहायक नदीहरूबाट जलविद्युत् उत्पादन गर्नुपर्ने सुझाव पनि पछिल्ला दिनमा वातावरण संरक्षण क्षेत्रमा काम गर्ने सरोकारवालाबाट आएको देखिन्छ ।

पश्चिम नेपाल खासगरी कर्णाली प्रदेशका लागि पर्यटन र जलविद्युत् विकास नै समृद्धिका मूल आधार हुन् । तर यी दुवैको विकासको आधार पनि कर्णाली नदी नै हो । कर्णाली कोरिडोरमा यातायात र पूर्वाधार विकासको उचित व्यवस्था गरी कैलाश मानसरोवर लक्षित धार्मिक पर्यटनको सम्भावना कर्णाली प्रदेशले बोकेको छ । पर्यटन उद्योगको उचित प्रबन्धका लागि पनि विद्युत् विकास पूर्वसर्त हो । यस सन्दर्भमा आयोजनाको समग्र लागत, वातावरण र जैविक विविधताका साथै पर्यटन पर्वद्धन पूर्वाधारको आवश्यकतालाई ध्यान दिएर कर्णालीका शाखा नदीमा पहिचान भएका जलविद्युत् आयोजनाहरूलाई राज्यले प्राथमिकताका साथ अघि बढाउन जरुरी छ ।

कर्णाली नदीका मुख्य सहायक नदीमा पहिचान भएका पाँच वटा ठूला आयोजनाको पनि विस्तृत अध्ययन कार्य सम्पन्न भइसकेको छ । कालिकोट जिल्लामा मात्र ४४० मेगावाटको तिला-१ आयोजना र ४२० मेगावाटको तिला-२ जस्ता अति महावका ठूला आयोजना छन् । ४१७ मेगावाटको नलगाड जलाशययुक्त जलविद्युत् आयोजना जाजरकोटमा निर्माणाधीन अवस्थामा छ । साथै, कर्णाली नदीको अर्को महावपूर्ण शाखा नदी पश्चिम सेतीमा पनि बहुचर्चित मेगा प्रोजेक्ट छन् । डोटी र अछामको सिमानामा पहिचान भएको ४३८ मेगावाटको सेती एसआर आयोजना र ७५० मेगावाटको पश्चिम सेती जलाशययुक्त विद्युत् आयोजनाको पनि विस्तृत अध्ययन प्रतिवेदन तयार भइसकेको छ ।

यी माथि उल्लेखित जलविद्युत् आयोजनाको उत्पादनलाई मध्यनजर गरी ऊर्जा इभ्याकुएट (प्रवाह) गर्ने यथाशीघ्र विद्युत् प्रसारण लाइन निर्माण गर्नुपर्छ । पहिला पश्चिम नेपाललाई राष्ट्रिय ग्रिडसँग जोड्न न्यू ब्रुटवल मैनतारा दोदोधारा प्रसारण लाइन निर्माण कार्य तत्काल थाल्नुपर्छ । एसियाली विकास बैङ्कबाट ऋण लिएर नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले अध्ययन कार्य सञ्चालन गरे पनि गति लिन सकेको छैन । यसलाई निर्माण गर्न बीटी (निर्माण र हस्तान्तर) मोडलमा अघि बढाउनुपर्छ । यसमा निजीक्षेत्रका लगानीकर्ता सजिलै आकर्षित हुन्छन् । यी आयोजनाबाट उत्पादन हुने ऊर्जाको उचित उपयोग र व्यवस्थापनका लागि प्रसारण लाइन निर्माण बीटी वा इपीसीएफ(इञ्जिनियरिङ प्रोक्युर्मेन्ट कन्स्ट्रक्सन एण्ड फाइनान्स) मोडलमा बनाउँदा अपेक्षित लागतमा बनाउन सकिने विज्ञहरूको राय छ । अतः यो मोडल लागू गर्न सरकारले विलम्ब गर्नु हुन्न ।

माथि उल्लेख भएका आठ वटा जलविद्युत् आयोजनाबाट उत्पादन हुने चारहजार ४९८ मेगावाट विद्युत् नेपालमा खपत हुने अवस्था छैन । यसका लागि पूर्वाधार निर्माण र बजार व्यवस्था गर्नुपर्ने हुन्छ । बजार व्यवस्था गर्न समस्या छैन । भारतसँग विद्युत् व्यापार सम्झौता (पीटीए) भइसकेको छ । भारत र बङ्गलादेशमा ऊर्जाको निकै ठूलो अभाव छ । ठूलो भोल्टेजको प्रसारण लाइन प्रयोग गर्नसक्ने बङ्गलादेशले भारतसँग सम्झौता गरेको छ । भारतीय प्रसारण लाइन प्रयोग गरेर बङ्गलादेशलाई विद्युत् बेच्न सकिने अवस्था पनि रहेको छ । विद्युत् व्यापारका लागि भारत हाम्रो बजार हो भन्ने सिद्ध भइसकेपछि उत्पादित ऊर्जा भारत लैजाने पूर्वाधारको निर्माण गर्नु आवश्यक हुन्छ । उदाहरणका लागि दोदोधारा (न्यू लम्की) बरेली प्रसारण लाइनको अध्ययन सम्पन्न हुने चरणमा छ । भारतसँग सहकार्य गरी यस प्रसारण लाइनको निर्माण थाल्न सकिने अवस्था छ । विद्युत् क्षेत्रमा सहकार्य गर्न भारतले लिएको पछिल्लो नीति स्वागतयोग्य छ । विद्युत् प्रसारण लाइन निर्माण गर्ने नीति भए पनि विभिन्न प्रकारले अवरोध जारी नै छ । विद्युत् उत्पादन हुनुपूर्व नै प्रसारण लाइन निर्माण भइसक्नुपर्छ । यसका लागि नेपालले प्रसारण लाइन मास्टर प्लान बनाइसकेको छ । तर, बनाएका योजनाहरू भने प्रक्रियामा नै सीमित भएका छन् ।

कर्णाली बेसिनमा विस्तृत अध्ययन भएका जलविद्युत् आयोजनाहरू कसरी निर्माण गर्ने भन्ने सवाल पनि महावपूर्ण छ । उक्त बेसिनका आठ वटा जलविद्युत् आयोजनाका अधिकांश विकासकर्ता निजी क्षेत्रका हुन् । विद्युत् प्रसारण लाइन निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षण गर्ने महावपूर्ण पूर्वाधार हो । यसका लागि सरकारसँग आवश्यक नीति र कानून भए पनि प्रक्रियागत झन्झटले अपेक्षित विदेशी लगानी आउन सकेको छैन । यस अवस्थामा सरकारले सबै कम्पनीको छाता कम्पनी खडा गरेर आयोजना निर्माण गर्ने व्यवस्था मिलाउनुपर्छ । यसबाट सरकारलाई प्राप्त हुने भ्याट र पब्लिक सेयरबाट इक्वीटीको समस्या समाधान हुन सक्छ । करिब एकहजार अर्ब नेपाली रुपियाँ लगानीबाट उपर्युक्त आयोजना निर्माण गर्न

सकिन्छ । सरकारले साहस गर्दा यो ठूलो रकम हुँदैहोइन । उत्पादन भएको विद्युत् सम्झौता गरेर खरिद गर्ने राष्ट्रको गिडमा जोड्ने हुनाले आर्थिक अपचलन जोखिम शून्य छ । लगानीकर्ताको आयमा सरकारको प्रत्यक्ष नियन्त्रण हुने हुनाले जमानत दिन कुनै समस्या छैन । त्यसो भएर, छाता कम्पनी बनाएर वा प्रत्येक विकासकर्ता कम्पनीलाई लगानीका लागि जमानत दिन सरकारले आनाकानी गर्नु हुन्न ।

सरकारले खर्च कति लाग्छ भनेर हेर्ने होइन । त्यसबाट देशको आम्दानी कसरी वृद्धि हुन्छ भन्ने कुरामा ध्यान पुऱ्याउने हो । सङ्घीयतामा गएर देशले पँुजीगत खर्चभन्दा बढी साधारण खर्चको भार बोक्नुपरेको छ । भारतसँगको व्यापारघाटा छ खर्बभन्दा बढी छ । कर्णाली बेसिनको प्रस्तावित जलविद्युत् आयोजना निर्माण गरी भारतलाई विद्युत् बिक्री गर्दा वार्षिक सवा खर्बभन्दा बढी व्यापारघाटा कम गर्न सकिन्छ । यसलाई कम गर्ने हामीसँग योभन्दा अर्को उपाय छैन । अतः देशको आर्थिक विकासका लागि हिम्मतका साथ अघि बढ्न सरकारले विलम्ब गर्नु हुँदैन ।

पश्चिम नेपाल वा कर्णाली बेसिनको समग्र विकासका लागि पूर्वाधार र पर्यटनमा विशेष ध्यान दिनुपर्छ । नदीको प्राकृतिक सुन्दरता बचाउनुका साथै विद्युत् विकासको आवश्यकतालाई सन्तुलित हिसाबले सम्बोधन गर्ने रणनीति अख्तियार गर्नु बुद्धिमानी हुन्छ । त्यसका लागि जलविद्युत् विकास गर्न कर्णालीका शाखा नदीहरूमा पहिचान भएका आयोजनाहरूलाई प्राथमिकताका साथ अघि बढाउनुपर्छ । विद्युत् उत्पादन उपभोगका लागि भन्दा पनि निर्यात व्यापार प्रमुख लक्ष भएकोले प्रसारण लाइन अहिलेको मुख्य आवश्यकता हो ।

श्रोत : कारोबार, २०७८/१/१५

विद्युत् व्यापारमा प्राधिकरणको एकाधिकार तोड्न जरुरी

सरकारले आगामी वर्षका लागि ऊर्जा र जलस्रोत क्षेत्रका लागि १ खर्ब १९ अर्ब बराबरको बजेट प्रस्ताव गरेको छ । हरेक वर्ष प्रस्तुत हुने बजेटमा बिजुली उत्पादनमा सरकारी निकायभन्दा माथि पुगिसकेको निजी क्षेत्रका मुद्दाहरूलाई नसमेटिएको भन्दै असन्तुष्टि आउँछ । हुन पनि अहिले नेपालमा उत्पादन भएको करिब १४ सय मेगावाटमध्ये ६० प्रतिशत निजी क्षेत्रबाट उत्पादित छ । अहिले पनि निजी क्षेत्रले झन्डै १५ हजार मेगावाटभन्दा बढी निर्माण गरिरहेको छ । तर, सरकारले बजेटमा उल्लेख गरेको र पटक-पटक प्रतिबद्धता गरेको सुविधा नै नदिएको भन्दै उनीहरूले असन्तुष्टि जनाइरहेका छन् । प्रतिमेगावाट ५० लाख फिर्ता, पोस्टपेड रेट, प्रसारण लाइनमा तीव्रता, रुग्ण उद्योगहरूलाई सहूलियतलगायतका मुद्दा प्रत्येक वर्षजस्तो उठ्ने गर्छन्, तर खासै सम्बोधन हुँदैनन् । बजेटमै सम्बोधन भए पनि कार्यान्वयन भएका छैनन् । आगामी जेठ १५ गते सरकारले प्रस्तुत गर्ने बजेटको तयारीमा रहेका बेला निजी क्षेत्रको जलविद्युत् क्षेत्रमा सक्रिय निजी क्षेत्रका प्रतिनिधिहरूसँग आगामी बजेटमा सरकारले समावेश गर्नुपर्ने मुद्दाबारे कारोबारले गरेको कुराकानी :

प्रसारण	लाइन	निर्माणलाई	विशेष	जोड	दिनुपर्छ
कृष्ण	आचार्य,	अध्यक्ष,	इपान		
हामी जलविद्युत् उत्पादनमा सक्षम भयौं । उत्पादन पनि बढ्दो छ । निजी क्षेत्र पनि उत्पादनमा धेरै अघि बढेको छ, तर खपत कम छ । सरकारले बजेट बनाउँदा बिजुली खपत बढाउने कार्यक्रम ल्याउनुपर्छ । यसका लागि सहूलियतको घोषणा गर्नुपर्छ । इडक्सन चुलो, विद्युतीय घरायसी सामान उपयोगलाई प्रोत्साहन गर्नुपर्छ । विद्युतीय सवारी साधनको प्रवर्द्धनलाई नारामा सीमित नराखी युद्धस्तरमा अघि बढाउनुपर्छ । खपत बढाउनका लागि विद्युतीय रेल ल्याउनुपर्छ । औद्योगिक र व्यापारिक खपत बढाउनुपर्छ । त्यसका लागि प्रसारण लाइन निर्माणलाई विशेष जोड दिनुपर्छ । विद्युत् व्यापारमा निजी क्षेत्रलाई सहभागी गराउने गरी बजेट आउनुपर्छ । अहिले विद्युत् प्राधिकरणले मात्र व्यापारका लागि काम गरिरहेको छ । यसमा प्रतिस्पर्धा पनि छैन, व्यापार पनि हुन सकेको छैन । हामी हवाईमा निजी क्षेत्र आउनेबित्तिकै कति प्रतिस्पर्धा भयो, अस्पताल, कलेजमा पनि यस्तै भयो । एकाधिकार तोडेपछि धेरै सहज हुन्छ । विद्युत् व्यापारमा विद्युत् प्राधिकरणको एकाधिकार तोड्नुपर्छ । अनि मात्र हामीले विद्युत् व्यापार गर्न सक्छौं ।					
इपानले आय कर ऐन, २०५८ मा कुनै पनि विदेशी बैंक-वित्तीय संस्थालाई ऋणमा ब्याज भुक्तानी गर्दा १५ प्रतिशत कर कट्टी गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेकोमा वैदेशिक ऋणका साथै आयोजनाको लागत बढ्न गई विदेशी लगानी निरुत्साहित हुने भएकाले यसमा छुट गर्न पनि सुझाव दिएको पनि छ । सरकारले राखेको १० वर्षभित्र १५ हजार मेगावाट उत्पादनको लक्ष्य प्राप्त नहुन्जेलसम्मका लागि रकमको आयस्रोत नखोज्ने					

व्यवस्था गर्नुपर्छ भन्ने हाम्रो माग छ । जलविद्युत् आयोजनामा पेनस्टक र हेडरेसका लागि उपयोग हुने स्टिल पातामा लाग्दा भन्सार महसुल दर ५ प्रतिशत पुऱ्याइएको छ । पुरानै १ प्रतिशतमा झार्नुपर्छ । मूल्य अभिवृद्धि कर थप १३ प्रतिशत मूल्य अभिवृद्धि कर लगाएकोमा यसमा सरकारले हटाएको छ । यो भने सकारात्मक कुरा हो ।

२०६७ चैत ९ गते तत्कालीन संसद्बाट पारित २०७९-०८० सम्म राष्ट्रिय प्रसारणलाइनमा जोड्ने आयोजनाहरूलाई प्रतिमेगावाट ५० लाख दिने घोषणा कार्यान्वयन गर्नुपर्छ । यो १० वर्षदेखि उठ्दै आएको कुरा हो तर कार्यान्वयन भएको छैन । यस्तै इपानले १५ हजार मेगावाट उत्पादन नभएसम्मका लागि २०७९-०८० सम्म विद्युत् उत्पादनलाई १० वर्षसम्म पुरै र त्यसपछि पाँच वर्ष ५० प्रतिशत छुटको व्यवस्थालाई निरन्तरता दिनु आवश्यक छ । २०७१ चैत मसान्तसम्म व्यावसायिक उत्पादन सुरु गर्ने आयोजनाको हकमा दिइएको पोस्टपेड दरलाई नियमित भुक्तानीको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ । ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालयले तयार गरेको प्रतिवेदनको आधारमा संकटग्रस्त जलविद्युत् आयोजनालाई सहूलियत ऋण प्रदानको व्यवस्था गर्न पनि गर्नुपर्छ । यसका लागि सरकारले बजेट बनाउँदा विशेष ध्यान दिनुपर्छ ।

यसैगरी इपानले महामारीको असर गरेका आयोजनाहरूलाई सहूलियत ऋण प्रदान गर्न मन्त्रपरिषद्ले स्वीकृत गरेको सहूलियत तथा सुविधामा सर्वेक्षण अनुमति शुल्कमा ७५ प्रतिशत छुट दिनुपर्छ भनेर हामीले भनेका छौं । ५० मेगावाटसम्मका आयोजनाका लागि पनि हेजिड फन्डको व्यवस्था पनि गर्नुपर्छ । बैकले पनि ब्याजदर एक-एक अंकमा सीमित गरेमा यसले आयोजनालाई प्रतिफल प्राप्त गर्न सजिलो हुन्छ । तत्पश्चात् सरकारलाई हस्तान्तरण हुने भएकाले जग्गा हदबन्दी खुकुलो पार्नुपर्छ । अहिले त ब्याजदरमा एकरूपता छैन । ऊर्जा आयोजनाको पहुँच मार्ग-प्रसारणलाइन निर्माण सम्बन्धमा निर्माणाधीन र निर्माण हुने आयोजनाहरूका लागि आवश्यक पहुँच मार्ग र प्रसारण लाइनका लागि सरकारको तर्फबाट आवश्यक बजेट गर्नु पनि आवश्यक छ । अहिले सबै निजी क्षेत्रले बनाउनुपर्ने आवश्यकता छ । यस कारणले समस्या पारेको छ । यदि सरकारले पहुँचमार्ग बनाइदिने हो भने यसले जलविद्युत्को लागत धेरै घटाउँछ । अहिले त सबै जलविद्युत् प्रवर्द्धकहरूले गर्नुपर्ने अवस्था छ ।

बजेट स्वदेशीभन्दा विदेशी लगानीकर्तालाई संरक्षण गर्ने गरी आउँछ
शैलेन्द्र गुरागाई कार्यकारी सदस्य, नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ

बजेटमा स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था (इपान), नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघबाट ऊर्जा क्षेत्रमा बजेटमा समेट्नुपर्ने विषयमा सुझाव गइसकेको छ । विगतमा प्रतिबद्धता गरेका धेरै कुराहरूलाई बजेटमा समेट्नुपर्नेछ । प्रतिमेगावाट बराबर ५० लाख भ्याट फिर्ताको कुरा सरकारले पटक-पटक झुक्याएको छ । विदेशी लगानीकर्ताहरूले गर्ने आयोजना विकास सम्झौता (पीडीए) मै यो सुविधा उल्लेख गरेर दिइरहेको छ, तर स्वदेशी लगानीकर्तालाई दिइएको छैन । यसलाई व्यवस्था गर्नु आवश्यक छ । अर्को कुरा, सरकारले सरकारले पटक-पटक प्रयास गर्दा पनि अन्तरदेशीय ऊर्जा व्यापार हुन सकेको छैन ।

अब निजी क्षेत्रलाई विद्युत् व्यापारका लागि अनुमति दिनुपर्छ । हामी भारत, बंगलादेश र चीनमा लगेर बेचनका लागि पहल गर्छौं । अहिले विद्युत् प्राधिकरणले बेचिरहेको छ । अहिले विद्युत् उत्पादनका लागि क्यू ४५, ४० मा गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । यसलाई हटाउनुपर्छ । यो हटाएमा यसले आयोजना र बिजुली दुवैको लागत कम गर्छ । हामीले अधिकतम पानी र बाढीको उपयोग गरेर बिजुली निकाल्न सक्छौं । यसले बिजुली किनबेचमा सहयोग पुग्छ । लगानी बोर्डबाट अहिले परियोजना निर्माणका लागि आवश्यक सबै प्रक्रियाहरूका लागि सेवा दिइरहेको छ । ऊर्जा क्षेत्रमा पनि यो आवश्यक छ । ऊर्जा मन्त्रालयलगायतका विभिन्न निकाय धाउँदाधाउँदै जलविद्युत् प्रवर्द्धकहरू हैरान छन् । परियोजनाको लागत सरह नै मन्त्रालय धाउँदा-धाउँदा खर्च हुने गरेको छ । डा. चिरञ्जीवी नेपाल गर्भनर हुँदा बैंकहरूको पुँजी वृद्धि गरी २ अर्बलाई ८ अर्ब गरेका कारण जलविद्युत् आयोजनाहरूलाई अहिले वित्तीय व्यवस्थापन सम्भव भएको छ । ८ हजार मेगावाटको वित्तीय व्यवस्थापन भयो । यसले ठूलो काम गऱ्यो । पुँजी निर्माणका लागि यसले काम गऱ्यो । अहिले धितोपत्र बोर्ड र विद्युत् नियमन आयोगले परियोजनाको राइट सेयर जारी गर्न दिएका छैनन्, दिने हो १५-२० हजार मेगावाटका लागि वित्तीय व्यवस्थापन गर्न सहज हुन्छ । पुँजी निर्माणका लागि राष्ट्र बैंकले समेत विशेष जोड दिनुपर्छ । विदेशबाट पैसा ल्याएर देश समृद्ध हुँदैन । नेपालकै खल्तीमा लुकेको पैसा बाहिर निकालेर परियोजनामा लगानी गराउनुपर्छ । यसले स्वदेशमा ठूलो पुँजी निर्माण हुन्छ । हरेक बर्ष बजेटमा हामीले सुझाव दिने गरेका छौं । मन्त्री, सचिव भेट्दा तपाईंहरूको माग जायज छन् पनि भन्छन्, विवाद गरेको पनि पाइँदैन, सबैले सकारात्मक पनि भन्ने गर्छन् तर बजेट लेख्ने कुरामा आत्मसात् गर्दैनन्, कर्मचारीहरूको आस्था र विश्वास अन्तै छ । सुझावहरूलाई उनीहरूले गहन रूपमा लिएनन् । बजेट बनाउने बेलामा सधैं स्वदेशीभन्दा विदेशी लगानीकर्तालाई संरक्षण गर्ने गरी आउँछ । उनीहरूका कुरा बढी हुन्छन् । नीति कार्यक्रम, बजेट, कार्यविधि, मौद्रिक नीतिमा जायज भनिएका माग समेटिएको छैन । यसकारण राजनीति तहभन्दा कर्मचारीतन्त्रमा समस्या देखिएको छ ।

सात	प्रदेशमा	तामाकोसीजस्ता	सात	परियोजना	बनाउनुपर्छ
जानेन्द्रलाल		प्रधान,			ऊर्जाविद्

बजेटको लक्ष्य आर्थिक समृद्धि ल्याउने छ । देशको सबैभन्दा बढी खर्च हुने कुरा भनेको ऊर्जा हो आजको मूल्यमा २० खर्बभन्दा बढीको ऊर्जा नेपालमा खपत हुन्छ । जुन हाम्रो बजेटभन्दा बढी हो । हाम्रो जलविद्युत्, नवीकरणीय ऊर्जाको हिस्सा भनेको ४ प्रतिशत मात्र छ । अहिले विद्युत्, इन्धन, ग्यासको आयात बढिरहेको छ । जबसम्म हामी स्वदेशी जलविद्युत् उत्पादनलाई बढावा दिँदैनौं, तबसम्म आर्थिक समृद्धिको सम्भावना रहँदैन । १५ हजार मेगावाट देशभित्रै खपत गराउने वातावरण बनाउनुपर्छ । यदि हामीले सही कदम चाल्यौं भने सक्छौं पनि । ७ सय ५० मेगावाट उत्पादन बढ्दा कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (जीडीपी) मा एक प्रतिशत योगदान दिन्छ । तामाकोसी आउँदा ०.५ प्रतिशतभन्दा बढी जीडीपी बढ्छ । अरू

क्षेत्रबाट यति थोरै परिणामा यति धेरै जीडीपीमा योगदान बढाउन सम्भव नै छैन । एकपटक तामाकोसी गर्ने, १० वर्ष सुत्ने, बूढीगण्डकी बनाउने अनि १० वर्ष सुत्ने गरेर भएन । सात प्रदेशमा तामाकोसीजस्ता सात परियोजना बनाउनुपर्छ । यसले कुकिडमा विद्युत् उपयोग बढाउनुपर्छ । यसो गर्दा ३ हजार मेगावाट बढी खपत हुन्छ । अहिले आधामात्र राख्दा पनि १५ सय मेगावाट हुन्छ । उद्योगहरूको वृद्धि हुन्छ । रेलहरूमा उपयोग गर्न सक्छौं । देशभित्र विद्युत्को खपत गर्न सक्छौं । हिउँदमा भने केही वर्ष भारतबाट ल्याउनमा बिजुली ल्याउनुपर्छ । ऊर्जामार्फत देश विकास र रोजागरी सिर्जनाका लागि केही काम हुनु आवश्यक छ । यसका लागि बजेटमा विशेष व्यवस्था गर्नुपर्छ । पहिलो त ऊर्जा सस्तो हुनुपर्छ । विद्युत् प्राधिकरणले ९ सय मेगावाट बन्ने अरुणमा ३ सय मेगावाट बना भन्छ । यसो गर्दा लागत त बढिहाल्छ नि । विद्युत् प्राधिकरणको यो नीतिलाई तत्काल परिवर्तन गर्नुपर्छ । जति पनि उत्पादन गर्न दिने हो भने स्वदेशी प्रवृद्धकले प्रतिमेगावाट १४ करोडभन्दा कममा बिजुली उत्पादन गर्न सक्छन् । बिजुलीको भाउमा कमी आउँछ । विद्युत् प्राधिकरणले वर्षाको सबै बिजुली खपत गर्न सक्दैन भने हिवलिडको अप्सन खुला गर्नुपर्छ । बिजुली उत्पादन गरेपछि उद्योगमा सीधै लगानीकर्ताले बेच्न सक्छन् । उद्योगले पनि आफैले पनि लगानी सक्छ । यसले औद्योगीकरणमा सहयोग गर्छ । १४ रुपैयाँमा बेचेको वर्षाको बिजुली हामी ६ रुपैयाँमा दिन सक्छौं । सरकारले सहजीकरण गरेकै कारण निजी क्षेत्र धेरै अघि बढेको छ । विद्युत् प्राधिकरणभन्दा बढी बिजुली उत्पादन गरेको छ । अब पनि सहजीकरण आवश्यक छ । अहिले बिजुली निर्माणमा प्रतिमेगावाट १ करोड २५ लाख भ्याट लगाएको छ । एकातिर बिजुली सस्तो बनाउनु भन्ने अर्कातिर भ्याट लगाउने । सरकारले गरेको प्रतिबद्धता पूरा गर्नुपर्छ । भ्याटलाई शून्य बनाउनुपर्छ, जसले गर्दा प्रतिमेगावाट १ करोड २५ लाख लागत घट्छ । अब ऊर्जा आदानप्रदान गर्न निजी क्षेत्रलाई पनि दिनुपर्छ । भारत, बंगलादेशमा निजी क्षेत्रले पनि बेच्न पायो भने त धेरै सहज हुन्छ । यसलाई पनि खुला हुन्छ । यसो गर्दा ७ वर्षभित्र १५ हजार मेगावाट खपत पनि हुन्छ, बिजुली खेर जान्छ भन्ने चिन्ता पनि हुँदैन ।

श्रोत : ऊर्जा खबर, २०७८/१/१६

संकटमा लघुजलविद्युत् क्षेत्र, सरकारलाई 'हाइसन्चाे' !

काठमाडौं । ठूला जलविद्युत् आयोजना निर्माण हुनुपूर्व साना तथा लघुजलविद्युत् आयोजना निर्माण भई घरघरमा बिजुलीको उज्यालो पुगेको थियो । पहिले गाउँघरमा पानीघट्ट वा पानीमिलबाट वा सानो कुलोबाट ल्याएको पानी साना टर्बाइनमा खसालेर विद्युत् उत्पादन हुने गर्थ्यो ।

विस्तारै प्रविधिको विकास र त्यसको व्यापकताका कारण ठूला आयोजना अध्ययन, निर्माण तथा सञ्चालनको युग सुरु भयो । देशमा जलविद्युत् उत्पादनको इतिहास झन्डै सवा सय वर्ष पुगिसक्यो । १९६८ सालमा निर्माण भएको ५०० किलोवाटको फर्पिङ जलविद्युत् केन्द्रलाई पनि लघुजलविद्युत् केन्द्र माने हुन्छ । तर, त्यो भन्दा पनि निकै सानो क्षमतामा पानीबाट विद्युत् उत्पादन गर्ने प्रक्रिया त्यसअघि नै सुरु भएको देखिन्छ ।

नेपालको हकमा सानो क्षमतामा अर्थात् १०० वा २०० वा ५० किलोवाटका आयोजना निर्माण गर्न कहिलेदेखि सुरु भयो भन्ने यकिन तथ्य फेला पार्न सकिँदैन । वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र (एडिपिसी) का अनुसार लघुजलविद्युत्को इतिहास झन्डै ५८ वर्ष पुरानो छ । सन् १९६२ मा जापान सरकार (जाइका) को सहयोगमा ललितपुरस्थित गोदावरीमा जडान भएको ५ किलोवाटको आयोजनालाई नै देशको पहिलो लघुजलविद्युत् आयोजना मानिन्छ ।

त्यसपछि देशका हिमाल र पहाडी क्षेत्रमा झन्डै ३५०० लघुजलविद्युत् निर्माण भई सञ्चालनमा आएको एडिपिसीको तथ्यांकमा उल्लेख छ । ती आयोजना वा लघुजलविद्युत् केन्द्रबाट अहिलेसम्म ३२ मेगावाट विद्युत् उत्पादन भई ४ लाखभन्दा बढी घरधुरी लाभान्वित भएको देखिन्छ ।

लघुजलविद्युत् उत्पादनलाई समुदायमुखी बनाउन, त्यसबाट ग्रामीण क्षेत्रमा परिवर्तन ल्याउन र विद्युत्को प्रत्याभूति दिलाउन सरकारसँग विभिन्न विकास साझेदार निकाय तथा संघ संस्थाले सहयोग गर्दै आएका छन् । प्राक्टिकल एक्सन, स्वीस डेभलपमेन्ट बैंक (एडिसी), संयुक्त राष्ट्र संघीय विकास कार्यक्रम (युएनडिपी) लगायत दर्जनौं संस्था यसमा जोडिएका छन् । देशको लघुजलविद्युत् विकासमा कृषि विकास बैंक र तत्कालीन अवस्थामा बुटवल इन्जिनियरिङ कम्पनीको समेत महत्वपूर्ण योगदान देखिन्छ । कृषि विकास बैंकले लघुजलविद्युत् आयोजना निर्माणमा ऋण उपलब्ध गराएर प्रोत्साहन गरेको थियो । आज पनि यस क्षेत्रमा बैंकको संलग्नता देखिन्छ ।

लघु वा साना जलविद्युत् ?

देशले विद्युत् विकासको लामो यात्रा तय गरिसक्दा समेत लघु, साना र ठूला जलविद्युत्को सिमांकन प्रस्ट हुन सकेको देखिँदैन । कति क्षमतासम्मका लागि लघु भन्ने वा कतिलाई साना र ठूला भनेका कति क्षमताका हुन् भन्नेमा अन्योल नै छ । यद्यपि, एडिपिसीले आन्तरिक कानुनी प्रक्रिया र नियमभित्र रहेर यसको सीमा तोकेको छ ।

एडिपिसीका अनुसार सामान्यतया १० किलोवाटभन्दा माथि १०० किलोवाटसम्मका आयोजनालाई लघुजलविद्युत् भनिन्छ । सुरुमा ५ किलोवाटभन्दा माथिका आयोजनालाई लघुजलविद्युत् भनिन्थ्यो । नवीकरणीय ऊर्जा अनुदान नीति, २०६९ लागू भएपछि १० किलोवाटसम्मका आयोजनालाई पिको हाइड्रो भन्न थालियो, १० भन्दा माथि १०० किलोवाटसम्मलाई लघुजलविद्युत् । यसैगरी, १० किलोवाटभन्दा माथि १००० किलोवाट अर्थात् १ मेगावाटसम्मका आयोजनालाई मिनी हाइड्रो (साना जलविद्युत्) भनियो । मिनी हाइड्रो सन्दर्भमा पनि, सुरुमा १०० भन्दामाथि ५०० किलोवाटसम्मका आयोजनालाई अनुदान व्यवस्था थियो । अनुदान नीति परिवर्तन हुँदै जाँदा १ मेगावाटसम्मका आयोजनालाई दिन थालियो ।

सरकारको अनुदान, दातृ निकायको सहयोग र विकास साझेदार संस्थाको प्राविधिक संलग्नतामा लामो समयदेखि यस क्षेत्रमा काम हुँदै आएको छ । यही कारण दुर्गम गाउँका पाखा र टाकुरामा समेत बिजुली बलेको देखिन्छ । ग्रामीण क्षेत्रमा सञ्चालन हुने पानीघट्ट वा पानीमिलले पनि यसमा ठूलो योगदान पुर्याएको पक्षलाई नकार्न मिल्दैन ।

संस्थागत विकास कार्यक्रम

सुरुमा लघुजलविद्युत् विकासमा कृषि विकास बैंकको महत्त्वपूर्ण योगदान रहयो । बैंकले सन् १९६८ देखि सरकारको नीति अनुसार १०० किलोवाटभन्दा साना लघुजलविद्युत् निर्माण तथा सञ्चालन गर्न अनुदान दिन थालेको थियो । तत्कालीन समयमा सरकारले मिलमा जेनेरेटर जडान गरेर विद्युतीकरण गर्न ५० प्रतिशतसम्म अनुदान दिने गरेको थियो ।

२०५३ सालमा नवीकरणीय ऊर्जा क्षेत्रको विकास एवं प्रवर्द्धन गर्न एडिपिसी स्थापना भयो । र, यस क्षेत्रको विकासको आयतन विस्तारै फैलिँदै गएको देखिन्छ । सन् १९९६ तिर युएनडिपीको सहयोगमा 'ग्रामीण ऊर्जा विकास कार्यक्रम' सुरु भएको थियो । लघु तथा साना जलविद्युत् विकास तथा प्रवर्द्धनमार्फत ग्रामीण जनजीवन माथि उठाउने यस कार्यक्रमको उद्देश्य थियो । सन् १९९६ अगष्टदेखि सन् २०११ को अप्रिलसम्म सञ्चालित कार्यक्रमले समुदाय परिचालनको

माध्यमबाट लघु तथा साना जलविद्युत् क्षेत्रको विकासलाई अगाडि बढायो । र, विकासको एउटा चरण पूरा गरेको थियो ।

त्यस्तै, सरकारले डेनमार्कको सहयोगमा सन् १९९९ मा ऊर्जा क्षेत्र सहयोग कार्यक्रम सुरु गर्यो । पहिलो र दोस्रो चरण गरी सन् २०१२ सम्म सञ्चालित यो कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्य समग्र नवीकरणीय ऊर्जा क्षेत्रको गर्ने थियो । यद्यपि, लघुजलविद्युत्को विकासलाई यसले विशेष जोड दिएको थियो । जसले देशका विभिन्न ठाउँमा स्थानीय गैरसरकारी संस्थाहरू मार्फत क्षेत्रीय सेवा केन्द्र स्थापना गरी त्यसमार्फत लघुजलविद्युत्लाई प्रवर्द्धन गरेको थियो ।

विकासका कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिँदै सन् २०१२ जुलाई १६ देखि सन् २०१७ जुलाई १५ सम्म सरकार र विभिन्न दातृ निकायको सहयोगमा राष्ट्रिय ग्रामीण तथा नवीकरणीय ऊर्जा कार्यक्रम सञ्चालन भयो । यो ५ वर्षको अवधिमा लघुजलविद्युत्को उल्लेख्य विकास भएको एडिपिसीका कार्यकारी निर्देशक मधुसुधन अधिकारी बताउँछन् ।

उक्त कार्यक्रमकै कारण लघुजलविद्युत्को खरिद प्रक्रियामा अनुदान नीतिको व्यवस्था तथा खरिद ऐन र नियमावलीको व्यवस्थालाई समेत समावेश भएको थियो । साथै, नवीकरणीय ऊर्जाका लागि व्यवसाय विकास तथा उत्पादनमुलक ऊर्जा प्रयोग शाखा (कम्पोनेन्ट) स्थापना गरिएको थियो । यसले लघुजलविद्युत्बाट सञ्चालन हुने उद्योग तथा आय-आर्जनका क्रियाकलापमा सहयोग गरेको थियो । लघुजलविद्युत् सञ्चालनमा दिगोपनमा पनि यसले विशेष भूमिका खेलेको देखिन्छ ।

नीतिमा के छ ?

सरकारले सुरुमा नवीकरणीय ऊर्जा अनुदान नीति, २०५७ अनुसार लघुजलविद्युत् विकासको सन्दर्भमा प्रतिकिलोवाट ७० हजार रुपैयाँ अनुदानको व्यवस्था गरेको थियो । हाल उक्त नीति संशोधन गरी अनुदान प्रतिकिलोवाट २ लाख ८५ हजार रुपैयाँ पुर्याइएको छ ।

यसैगरी, लघु तथा साना जलविद्युत् आयोजनाको विकासका लागि सरकारले थप अनुदानको व्यवस्था पनि गरेको छ । भौगोलिक विकटताको आधारमा जिल्लाहरूलाई अति दुर्गम, दुर्गम र सुगम क्षेत्र तोकिएको छ । जसअनुसार अतिदुर्गमलाई 'क', दुर्गमलाई 'ख' र सुगमलाई 'ग' भनिएको छ ।

वर्गीकरण गरी सोही अनुसार अनुदान व्यवस्था गरिएको छ । उता उपकरण ढुवानीमा समेत अनुदान छ । लक्षित वर्गलाई उनीहरूको कार्यक्रमका आधारमा थप अनुदानको योजना कार्यान्वयनमा छ ।

केन्द्रका अनुसार राष्ट्रिय प्रसारण लाइनबाट विद्युत् सेवा उपलब्ध नभएका क्षेत्रमा निर्माण हुने १ मेगावाटसम्मका लघु तथा साना जलविद्युत्बाट वास्तविक उत्पादित ऊर्जा (किलोवाट) वा खुद ऊर्जा खपतका आधारमा अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।

लघु तथा साना जलविद्युत् आयोजनाले राष्ट्रिय प्रसारणमा विद्युत् आपूर्ति गर्नुका साथै स्थानीयरूपमा विद्युत् वितरणसमेत गर्ने सम्भावना रहन्छ । यस्तो अवस्थामा स्थानीय वितरण सञ्जालभित्रका उपभोक्ताले गर्ने ऊर्जा खपत वा त्यसभित्रका उपभोक्तालाई वितरण हुने विद्युत् उत्पादनको अंशका लागि अनुदान उपलब्ध गराइने पनि नीतिमा उल्लेख छ । यसका अतिरिक्त वास्तविक घरधुरीका आधारमा वितरण सञ्जाल निर्माण गर्न पनि अनुदान उपलब्ध हुनेछ ।

वर्तमान अवस्था

सरकार अर्थात् विद्युत् प्राधिकरणले ग्रिड पुर्याउन नसकेका देशका दुर्गम क्षेत्रमा लघु तथा साना जलविद्युत् निर्माण हुँदै आए । त्यसबाट दुर्गम ग्रामीण क्षेत्रका बासिन्दाले उज्यालो त पाए नै सँगसँगै आय-आर्जनका नयाँ गतिविधिको पनि खोजी भयो । जसले गर्दा उनीहरूको जीवनयापन सहज बनाउन लघुजलविद्युत् सहयोगी बन्यो ।

अर्कोतिर, देशमा विद्युतीकरण गर्ने अर्थात् विद्युत् पुर्याउने सरकारको लक्ष्य पूरा गर्नमा समेत लघुजलविद्युत्ले महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको पक्षलाई बिर्सन नहुने एडपिसीका कार्यकारी निर्देशक अधिकारी बताउँछन् । 'हामीले अहिलेसम्म २५ सय ३ हजार लघु तथा साना जलविद्युत् बनाएछौं,' उनी भन्छन्, 'तर, तिनको दिगो सञ्चालनमा ध्यान दिएका रहेनछौं ।'

निर्माण भएका मध्ये अहिलेसम्म करिब ९५ प्रतिशत सञ्चालनमा रहेको अधिकारीले जानकारी दिए । पुराना मर्मत गरेर पनि सञ्चालन हुन नसक्ने, पुनःसञ्चालन गर्न सकिने र नयाँ योजनामा कसरी जाने भन्नेमा एउटा रणनीति बनेको उनको भनाइ छ । हिजो सबैको रोजाईमा रहेको लघुजलविद्युत् आज संकटमा परेको पनि उनले बताए ।

नेपालको जलविद्युत् दक्षिण एसियामै नमुनाका रूपमा विकास भएको हुँदा यसको दिगो सञ्चालनमा विशेष योजना बनाएर जानुपर्नेमा अधिकारीले जोड दिए । कुनै बेला देशको विद्युतीकरणमा झन्डै १९.५३ प्रतिशत योगदान पुर्याएको एडपिसीको योगदान अहिले ४.२३ प्रतिशतमा खुम्चिएको छ ।

प्राधिकरणले धमाधम क्षेत्र विस्तार गर्दै ग्रिडको बिजुली पुर्याउन थालेपछि लघुजलविद्युत् विस्थापित हुँदै गएको देखिन्छ । ग्रिडको बिजुली पुगेपछि पुराना मर्मत गर्नुपर्ने लघुजलविद्युत् मर्मत नगर्ने,

पुनःसञ्चालनमा ध्यान नदिने हुँदा तिनको अस्तित्व सकिँदै गएको छ । यही कारण एडिपिसीको विद्युतीकरणको क्षेत्र पनि खुम्चिएको प्रस्ट हुन्छ ।

अबको बाटो

विद्युत् प्राधिकरणका अनुसार अहिले देशको कूल ९१ प्रतिशत जनतामा विद्युत्को पहुँच पुगेको छ । यसको अर्थ त्यति जनसंख्यामा ग्रिडको बिजुलीको पहुँच छ । यो तथ्यांकले पनि अब लघुजलविद्युत् विकासको भविष्य र सञ्चालनलाई इंगित गरेको छ । अबका दिनमा प्राधिकरणको क्षेत्र अझ फराकिलो हुँदै जानेछ र त्यसले दुर्गम क्षेत्रमा निर्माण भएका साना तथा लघु आयोजना विस्थापित गर्नेछ ।

लघुजलविद्युत्को दिगो विकास र सञ्चालनमा एसियाली विकास बैंक (एडिबी) जस्ता विकास साझेदार निकायले पनि चासो दिएका छन् । सरकार, सरोकारवाला निकाय, विकास साझेदार एवं स्थानीय सरकारको समन्वयमा अब लघुजलविद्युत् सञ्चालनको भविष्य निर्धारण गर्नुपर्ने समय आएको छ ।

ग्रिड पुगेका ठाउँमा रहेका आयोजनालाई मर्मत-संभार गरी ग्रिडमा आवद्ध गर्ने, मिनी ग्रिडहरू निर्माण गर्ने वा स्थानीय सरकार र प्राधिकरणको समन्वयमा सञ्चालन गर्नुपर्ने मोडालिटी बनाउनुपर्ने देखिन्छ । यसो गर्न सके ऐतिहासिक महत्त्व बोकेको लघुजलविद्युत्को योगदानलाई बचाउन सकिन्छ ।

३ मेगावाटसम्मका आयोजना स्थानीय सरकारले निर्माण गर्ने विषय ऐन, संविधानमा त परेकै छ । तर, लगानीको मोडल स्थानीय तहले काम गर्न सक्ने बनाइदिने हो भने सफल हुन्छ । जस्तै, प्राविधिक सहयोग तथा ४०-४५ प्रतिशत केन्द्र सरकारले अनुदान दिने र बाँकी स्थानीयले लगानी गर्ने हो भने राम्रो हुने कार्यकारी निर्देशक अधिकारीको धारणा छ ।

लघुजलविद्युत्लाई बचाउन सरकारसँग मिलेर उपयुक्त मोडालिटी बनाउन तयार रहेको एडिबीका ऊर्जा प्रमुख पुष्कर मानन्धरले बताए । ‘सहयोग गर्ने भने पनि एडिबी सरकारको नीतिभन्दा बाहिर जाँदैन,’ उनले भने, ‘योजना कार्यान्वयन तथा सञ्चालनको सन्दर्भमा तयारी नपुगेको देखिन्छ । यसमा समेत ध्यान दिएर काम गर्न सकिन्छ । एडिबी लचिलो नै छ ।’

अहिले प्राधिकरण र केन्द्रको सहकार्यको वातावरण राम्रै बनेको छ, पुराना लघुजलविद्युत्लाई व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धमा । २०४०/४५ सालतिरै लघुजलविद्युत्लाई लक्षित गरी ६०-७० वटा उपकरण निर्माता कम्पनी खुलेका थिए । उनीहरूको अहिलेको गुनासो ‘यो व्यापार बढेन, सक्कियो टुंगियो’ भन्ने छ । अर्काे समस्या, करिब ६०-७० वटा आयोजना समस्याग्रस्तै छन् ।

यो क्षेत्रमा लागेका मान्छेमा अलिकति नैराश्यता के आइरहेको छ भने 'अब के हुन्छ त यो उद्योगको ?' ठूलो जमात छ यहाँ । लगानी छ, उद्योग छन्, प्राविधिकहरू योग्य छन् । यसलाई नयाँ गतिमा लैजान स्थानीय र केन्द्र सरकारको साझेदारीमा पालिकास्तरीय जलविद्युत् योजना बनाउनुपर्ने अधिकारीको जोड छ । 'यसले गर्दा पालिकाको आयस्रोत बढ्ने, पालिकास्तरको विद्युतीकरण गर्ने 'युटिलिटी' पनि हुने भयो,' उनले भने, 'त्यो युटिलिटीले स्थानीय तहमा सेवा गर्ने र प्राधिकरणको प्रणालीलाई पनि सबल बनाउन सहयोग गर्छ ।'

श्रोत : अनलाइन खबर, २०७८/१/१६

माथिल्लो तामाकोसी जलविद्युत आयोजनाको सुरुडमा पानी भर्न थालियो

स्वदेशी लगानीमा निर्धारणाधीन ४५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोसी जलविद्युत आयोजनाको सुरुडमा पानी भर्न थालिएको छ । बिहीबार भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्री वसन्तकुमार नेम्वाङ र सञ्चार तथा सूचना प्रविधिमन्त्री एवम् नेपाल सरकारका प्रवक्ता पार्वत गुरुडले दोलखाको लामाबगर पुगेर सुरुडमा पानी पठाउने कार्यको शुभारम्भ गरे ।

माथिल्लो ठाडो सुरुड र तल्लो ठाडो सुरुडकोबीच भागमा राखिएको पेनस्टक पाइप जडानको काम सकिएपछि मुख्य सुरुड र पेनस्टक पाइपमा पानी भर्न थालिएको हो ।

मुख्य निर्माणअन्तर्गत बाँध/इन्टेक, मुख्य सुरुड, विद्युत गृह, टेलरेस सुरुडलगायतका सिभिल संरचनाको निर्माण सम्पन्न भइसकेको छ । जलाशय र बालुवा थिगाउने पोखरीमा पानी भरी बाँध, इन्टेक लगायतका सिभिल संरचनाहरू र त्यहाँ जडान गरिएका गेट, स्टपलग जस्ता हाइड्रोमेकानिकल उपकरणहरूको सफलतापूर्वक प्राविधिक परीक्षण सम्पन्न भइसकेको छ ।

तामाकोसी हाइड्रोपावर लिमिटेडका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत विज्ञानप्रसाल श्रेष्ठका अनुसार सुरुडको परीक्षण सफल भएपछि परीक्षण उत्पादन सुरु हुनेछ । पानी भर्न सुरु गर्ने र पानी भर्ने क्रममा कुनै जटिल समस्या नआएमा ७ देखि ९ दिनभित्र परीक्षण कार्य सम्पन्न गर्ने लक्ष्य तय गरिएको छ ।

यसअनुसार सिभिल र हाइड्रोमेकानिकल संरचनाहरूमा पानी परीक्षण कार्य सफलतापूर्वक सम्पन्न भएपछि मुख्य सुरुड र पेनस्टकमा जम्मा भएको पानीले भूमिगत विद्युतगृहमा जडान गरिएका ६/६ वटा टर्वाइन र जेनेरेटरहरूको क्रमैसँग परीक्षण र कमिसनिङ कार्य प्रारम्भ हुनेछ ।

चालु आर्थिक वर्षभित्रमा सम्पूर्ण निर्माण सम्पन्न गरी ४५६ मेगावाट नै विद्युत उत्पादन गर्ने लक्ष्य छ । आयोजनामा ७६/७६ मेगावाटका ६ वटा युनिटहरू रहेका छन् । पहिलो युनिटबाट विद्युत उत्पादन भएपछि बाँकी युनिटहरूबाट क्रमशः विद्युत उत्पादन हुनेछ ।

२०७२ को विनासकारी भूकम्प र त्यसपछिका पराकम्पन एवं बाढीपहिरोले पुर्याएको क्षति तथा अवरोध, मधेश आन्दोलनका कारण निर्माण समाग्री ढुवानी र इन्धन आपूर्तिमा आएको समस्या, डिजाइन परिवर्तन, हाइड्रोमेकानिकल (लट २) ठेकेदारको कमजोर कार्यसम्पादन लगायतले गर्दा आयोजनाको निर्माण ढिलाइ भएको थियो ।

लट २ को ठेक्का पाएको भारतीय कम्पनी टेक्सम्याको रेल एण्ड इन्जिनियरिडले पाएको थियो । कम्पनीको कमजोर कार्यसम्पादनका कारण बाँधका पेनस्टक पाइपलगायतका हाइड्रोमेकानिकल उपकरणहरु उत्पादन र जडानमा ढिलो भई आयोजनाको समग्र निर्माण कार्यमै ढिलाइ भएको हो ।

भूकम्पले गर्दा झण्डै दुई वर्ष काम रोकिएको, बाँधस्थलतर्फ जाने सुरुडमार्ग बनाउनु परेको, केही संरचनाको डिजाइन हेरफेर लगायतले आयोजनाको निर्माणमा केही ढिलाइ भएको कम्पनीका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत श्रेष्ठ बताउँछन् ।

आयोजनाले चरिकोट (दोलखा)-सिंगटी ३५ किलोमिटर सडकमा करिब एक अर्ब रुपैयाँ खर्च गरी स्तरोन्नति गरेको थियो । आयोजनाले सिंगटीदेखि बाँधस्थल लामाबगरसम्म सुरुडमार्गसहित २९ किलोमिटर सडक र ७ वटा पक्की पुल बनाएको छ ।

यही पूर्वाधारलाई प्रयोग गरी तामाकोसी नदी बेसिनमा पर्ने विभिन्न खोलामा माथिल्लो तामाकोसी बाहेक साना-ठूला गरी करिब ७०० मेगावाट जम्मा क्षमता बराबरका २१ जलविद्युत आयोजनाहरु अगाडि बढेका छन् । आयोजनाले सडक बनाइदिएपछि दोलखाको उत्तरी क्षेत्रमा पर्ने साबिकका २० गाविसका जनतालाई आवतजावत सहज भएको छ ।

कसरी बनेकाे थियाे नेपालकै पहिलाे फर्पिड जलविद्युत आयोजना

? यस्ताे छ नालिबेली

नेपालको पहिलो र एशियाको दोस्रो जलविद्युत् आयोजना भनेर चिनिएको फर्पिड जलविद्युत् आयोजनाको १९६८ जेठ ९ गते तत्कालीन राजा पृथ्वीवीरविक्रम शाहबाट साँझ साढे ६ बजेतिर टुँडीखेलमा बत्ती बालेर उद्घाटन भएको थियो । प्रधानमन्त्री चन्द्रशमशेर जबराको कार्यकालमा निर्मित उक्त जलविद्युत् आयोजनाको नाम चन्द्रज्योति राखिएको थियो । करीब ४ वर्ष लगाएर निर्माण गरिएको यो आयोजनाको लागत सो समयमा ७ लाख १३ हजार २७३ रुपैयाँ ८२ पैसा परेको बुझिन्छ ।

बेलायती उपकरण र प्राविधिकहरूको उपयोग गरेर बनाइएको यो आयोजनाले सत्मुले र शेष नारायण क्षेत्रका मूलहरूबाट पानी संकलन गरी सो पानी करीब २०० मिटर झारेर ५०० किलोवाट विद्युत् उत्पादन गरिएको थियो । उत्पादित विद्युत् करीब १२ किलोमिटर वर रहेको काठमाडौं शहरका विशेषगरी राणा परिवार र हुनेखाने नगरवासीलाई वितरण गरियो ।

त्यतिबेला विद्युत् संसारमै नौलो प्रविधि थियो । यद्यपि नेपालमा बेलायतीहरूको सहयोगमा सो प्रविधि भित्र्याइएको हो । यो चुनौतीपूर्ण कामको कार्यान्वयन गर्न तत्कालीन सरकारले राणा परिवारका वरिष्ठ सदस्यहरू नै परिचालन गरेको देखिन्छ । पद्मशमशेर राणा सो आयोजना प्रमुख थिए भने मोहनशमशेर र केशवशमशेरले मेशिनेरी सामानको ढुवानीको जिम्मा लिएका थिए । किशोर नरसिंह राणा कार्यकारी इन्जिनियर र कुमार नरसिंह राणा सुपरिटेण्डिङ इन्जिनियरको हैसियतमा कार्यरत थिए ।

लप्टन देवीबहादुर र सुवेदार हर्ष बहादुरलाई प्रसारण लाइनको जिम्मेवारी सुम्पेको थियो । यसरी राणा परिवारले यो आयोजनालाई उच्च प्राथमिकता दिई आफ्ना वरिष्ठ सदस्यहरूलाई संलग्न गराई आउने समस्याहरू सल्टाएर काम अगाडि बढाएको देखिन्छ । त्यतिबेला नेपालमा सञ्चार, बाटो, दक्ष प्राविधिक, सबैको अभावमा पनि यो आयोजना आँटेर निर्माण गर्नु कुनै सानो कुरा भने पक्कै थिएन । आश्चर्यको विषय त जलविद्युत् आयोजना निर्माणमा १२० वर्षअघि र अहिले उस्तै प्रकृतिका चुनौती देखिन्छन् । त्यतिखेर राणा परिवार नै लागेर सहजीकरण गरेका सामान ढुवानी, प्रसारण लाइन, प्राविधिक र दक्ष जनशक्तिको अभावले दिएका समस्या अहिलेका पनि चुनौती हुन् ।

निर्माण सम्पन्न भएको ११५ वर्षभन्दा बढी भइसक्दा पनि यो आयोजनाले अझै पनि विद्युत् उत्पादन गर्न सक्दछ । तर सो स्थानमा बढेको शहरीकरण र त्यसले खानेपानीको आपूर्तिमा पारेको चापको कारण सो जलविद्युत् केन्द्रले विद्युत् उत्पादन गर्न प्रयोग भएको पानी स्थानीय बासिन्दाको उपभोगका लागि प्रयोग गर्न थालिएको छ । यसको कारण विद्युत् उत्पादन गर्ने काम बन्द भएको छ । यो आयोजना क्षेत्रमा वैज्ञानिक अनुसन्धान केन्द्र निर्माण गर्ने, वायु सौर्य तथा जलविद्युत् सबैको प्रयोग गरी नमूना विद्युत् केन्द्र निर्माण गरी जीवति ऊर्जा संग्रहालयको रूपमा विकास गर्ने कार्यक्रम तय गरिएको छ । यो काम कहिले सम्पन्न गरिने भन्ने टुंगो छैन ।

राणाकालमा रैतीहरू साँझमा टुँडीखेलमा बत्ती बलेको हेरेर घर जाने र आफ्नो झुपडीमा टुकी वा दियालोको उज्यालोमा रात काट्नुपर्ने अवस्था थियो । फर्पिङबाट उत्पादित विद्युत् तत्कालीन हुनेखानेका लागि थप सम्पन्नता प्रदर्शन गर्ने माध्यम बन्यो । त्यसबेला विद्युत्बाट उद्योग वा कलकारखाना सञ्चालन गर्ने सोच नै भएन । बिजुलीको उपयोगमा हामीले शुरूदेखि नै गलत अभ्यास गरिरहेका छौं । र, त्यसलाई निरन्तरता दिइने रहेका छौं । हाम्रा नीति तर्जुमा गर्नेहरूले विद्युत्लाई उपभोग्य वस्तुको रूपमा मात्र बढावा दिएको पाइन्छ, जब कि हामीले यसलाई एउटा उत्पादनको माध्यम बनाउनु आवश्यक थियो र छ ।

अहिले पनि हामीले हाम्रो अर्थतन्त्रको कुन क्षेत्रमा कति विद्युत् खपत बढाउने भनेर यकिन गर्न सकिरहेका छैनौं । हाम्रो कृषि, पर्यटन, उद्योग, पारवाहन, सबैलाई विद्युत्को उपयोगबाट आधुनिक गराउनुपर्छ र उत्पादकत्व बढाउनुपर्छ भन्ने सोचलाई सार्थक बनाउन नीतिनियम बन्न सकेका छैनन् । हामीमध्ये कति त देशलाई बिजुली पर्याप्त भइसकेको भनेर थप विद्युत् उत्पादन गर्न नहुने तर्क अघि सारिरहेका छौं । यी तर्क र निष्क्रियता विद्युत्को सन्दर्भमा राणाकालीन सोचभन्दा फरक छैनन् ।

हामी आज विद्युत् अन्तरराष्ट्रिय बजारमा बेच्न पनि सक्छौं । हाम्रा छिमेकीहरूले हाम्रो सफा जलविद्युत् आयात गरेर उनीहरू समृद्ध बन्न सक्ने सपना देखिसकेका छन् । तर हामी न विद्युत् उत्पादन गरेर आफ्नो खपत बढाउन केन्द्रित भएर लाग्न सकेका छौं, न त निर्यातका लागि सस्तो र भरपर्दो विद्युत् उत्पादन गर्न आवश्यक नीतिनियम तथा पूर्वाधार विकास गर्न सकिरहेका छौं । हामी अझै पनि चन्द्रशमशेरकै पालामा जस्तो पहुँचमार्ग, प्रसारण लाइन तथा दक्ष प्राविधिकको अभाव छ भन्दै आफ्नो देशको जलस्रोतको विकास गर्न विदेशी गुहार्न तल्लीन छौं ।

फर्पिङ जलविद्युत् आयोजनाले पूर्वाधार विकास, विशेषगरी जलविद्युत् विकासबारे पनि राम्रो पाठ सिकाएको छ । जलविद्युत् केन्द्रहरू भनेका सामान्य मर्मतसम्भारको भरमा, सयौं वर्षसम्म सुविधा उपलब्ध गराउन सक्ने सेवा प्रदायक संरचना हुन् । त्यसैले यस्ता आयोजनाको छनोट गर्दा यसले समाजमा दीर्घकालसम्म पुर्याउन सक्ने असरहरूको गहन अध्ययन गरिनुपर्छ ।

पूर्वाधार आयोजनाको आर्थिक मूल्यांकन र उत्पादनको मूल्य निर्धारण पनि यसको आयुलाई विचार गरेर गरिनु पर्दछ । यसो गरियो भने उपभोक्तालाई विद्युत्को भाउ सस्तो पर्छ । फर्पिङ जलविद्युत् आयोजना जस्ता पूर्वाधारहरू राष्ट्रका सम्पत्ति हुन् । यिनीहरूले प्रदान गर्न सक्ने सेवा तथा उत्पादन खेर जान नदिई सदुपयोग गर्दा राष्ट्रलाई नै फाइदा हुन्छ ।

श्रोत : ऊर्जा खबर, २०७८/१/१७

मनाङ मर्स्याङ्दीमा ७७.६० प्रतिशत चिनियाँ लगानी, औपचारिकरूपमा धितोपत्रमा दर्ता

काठमाडौं । बुटवल पावर कम्पनी (बिपिसी) लिमिटेडले १३५ मेगावाटको मनाङ मर्स्याङ्दी जलविद्युत् आयोजना निर्माण तथा सञ्चालन गर्न ३ चिनियाँ कम्पनीलाई ७७.६० प्रतिशतको हिस्सेदारी बनाएको छ । अनौपचारिकरूपमा यसअघि नै चिनियाँ कम्पनी भित्रिए पनि बिहीबार (बैशाख १६ गते) देखि यसलाई औपचारिकता दिइएको हो ।

कम्पनीले बिहीबार नै यसको जानकारी नेपाल धितोपत्र बोर्ड, नेपाल स्टक एक्सचेन्ज (नेप्से) र सिडिएस एन्ड क्लियरिङ लिमिटेडलाई दिएको छ । आयोजनामा आजैबाट चिनियाँ लगानीलाई औपचारिकता दिइएको कम्पनीका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत उत्तरकुमार श्रेष्ठले बताए ।

मनाङको चामे र नासोङ गाउँपालिकामा 'मनाङ मर्स्याङ्दी हाइड्रो पावर कम्पनी प्रा. लि.'ले निर्माण गर्ने आयोजनामा बिपिसीको २२.४० प्रतिशतमात्र स्वामित्व राखिएको छ । बिपिसीका अनुसार आयोजना प्रवर्द्धक कम्पनीमा एससीआईजी इन्टरनेशनल लिमिटेडको ४९.४७ प्रतिशत, छिङ्गचेङ्ग इन्टरनेशनल इन्भेष्टमेन्ट कम्पनी लिमिटेडको १६.४९ प्रतिशत र क्यूवाईसी इन्टरनेशनल कम्पनी लिमिटेडको ११.६४ प्रतिशत स्वामित्व तोकिएको छ ।

उक्त हिस्सा बराबरको सेयर स्वामित्व आजैका मितिबाट हस्तान्तरण गरेर विदेशी लगानीकर्ताहरू भित्र्याएको कम्पनीले जनाएको छ । आयोजनाको विद्युत् खरिद सम्झौता (पिपिए) २०७७ चैत ९ गते भएको थियो ।

विद्युत् नियमन आयोगले सिफारिस गरेको दर (हिउँदमा प्रतियुनिट रु. ८.४० र बर्खामा प्रतियुनिट रु.४.८०) मा प्राधिकरणले विद्युत् किन्ने टुंगो लागेको छ । आयोजनाबाट हुने वार्षिक प्रतिफल १७ प्रतिशतभन्दा बढी हुन नहुने र त्यो भन्दा बढी भए पिपिए दर घट्ने सर्तअनुसार पिपिए भएको छ ।

यसअघि, सय मेगावाटभन्दा ठूला र विदेशी लगानी रहेका आयोजनाको पिपिए अमेरिकी डलरमा हुँदै आएको थियो । तर, मनाङ मर्स्याङ्दीमा भने चिनियाँ लगानी भए पनि स्वदेशी मुद्रामै पिपिए गरिएको छ । साथै, यसअघि सुपर सिक्सका आयोजनाको हकमा प्राधिकरणले समयमा प्रसारण लाइन निर्माण नगरे

र सोही अनुसार प्रवर्द्धकले पनि समयमा विद्युत् उत्पादन नगरे ४५ प्रतिशतसम्म क्षतिपूर्ति तिर्नुपर्ने करारनामा गरिएकाे थियाे ।

मनाङ मस्युाईदीमा भने त्यस्तो करारनामा २५ प्रतिशत कायम गरिएको छ । आयाेजनामा शतप्रतिशत ऋण चिनियाँ बैंकहरूबा स्वपूँजी लगानीकर्ता संस्थाहरूले नै ल्याउने बाचा गरेका छन् । चिनियाँ मुद्रामै ऋण ल्याउने, आयोजनाको ठेक्कापट्टा त्यही मुद्रा गर्ने र भुक्तानी पनि त्यसरी गरिने हुँदा नेपाली रुपैयाँमा पिपिए गरेर समस्या नहुने बिपिसीले जानकारी दिएको छ ।

एक वर्षभित्र लगानी व्यवस्थापन

बिपिसीले अबको करिब एक वर्षभित्र आयोजनाका लागि लगानी व्यवस्था गरिसक्ने बाचा गरेको छ । पिपिएमा हस्ताक्षर भएपछि ६ महिनाभित्र ठेक्कापट्टाको काम सक्ने र वर्षदिनभित्र लगानी सम्बन्धी सम्झौतामा हस्ताक्षर हुने जानकारी दिइएको छ ।

निर्माण अवधिको ब्याजबाहेक करिब ३३ अर्ब ३८ करोड रुपैयाँ लागत अनुमान गरिएको आयोजनामा २६ अर्ब ७० करोड रुपैयाँ चिनियाँ बैंकबाट ऋण ल्याइनेछ । ६ अर्ब ६७ करोड ६० लाख रुपैयाँ स्वपूँजी लगानी हुनेछ । यसमध्ये २० प्रतिशतमात्र स्वदेशी ९बिपिसी० को लगानी रहनेछ ।

प्राधिकरणले विद्युत् खरिद दरमा वार्षिक ३ प्रतिशतका दरले ८ पटकसम्म सामान्य मूल्यबृद्धिको सुविधा प्रस्ताव गरेको छ । आयोजनाबाट वार्षिक ७५ करोड ९ लाख ४८ हजार ८ सय ७५ युनिट विद्युत् उत्पादन हुने अध्ययनले देखाएको छ । यद्यपि, प्राधिकरणले वार्षिक ७६ करोड ६५ लाख ९३ हजार ६ सय ४३ युनिट बिजुली किन्ने गरी मस्यौदा पिपिए गरेको छ ।

टेक अर पे ९लिउ या तिर० प्रावधान अनुसार पिपिए प्रस्ताव गरिएको आयोजनाबाट २०८४/८५ सम्म विद्युत् उत्पादन गर्नेपर्ने बाध्यकारी व्यवस्था गरिएको छ । त्यस अवधिसम्म आयोजनाबाट विद्युत् उत्पादन नभए पिपिए स्वतः टेक एन्ड पे (लिउ र तिर) मा परिणत हुने सर्त छ ।

पछिल्ला ८ वर्ष टेक अर पे प्रावधानको पिपिए भए पनि प्राधिकरणले बर्खाया आयोजनाको ९० प्रतिशतमात्र विद्युत् किन्ने सर्त कायमै राखेको छ । जसअनुसार बर्खाको १० प्रतिशत ऊर्जा प्राधिकरणले चाहेको समयमा मात्र किन्न सक्छ ।

आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत् जोड्न प्राधिकरणले मनाङकै धारापानीस्थित २२० केभी स्वीचयार्ड सिफारिस गरेको छ । त्यहाँसम्म विद्युत् पुर्याउन प्रवर्द्धकले विद्युत्गृहदेखि करिब ५ किलोमिटर प्रसारण लाइन निर्माण गर्नुपर्नेछ ।

सोही प्रावधानअनुसार कनेक्सन एग्रिमेन्ट ९प्रसारण सम्झौता० गरिएको छ । सम्झौता अनुसार प्रवर्द्धक कम्पनीले तोकेको समयभित्र विद्युत् उत्पादन नगरे आयोजनाबाट उत्पादन हुने वार्षिक ऊर्जा आम्दानीको २५ प्रतिशतसम्म जरिवाना तिर्नुपर्नेछ । यस्तै, आयोजनाबाट विद्युत् उत्पादन हुँदासम्म प्राधिकरणले प्रसारण लाइन तयार नगरे उल्लेखित दरकै आधारमा प्रवर्द्धकलाई जरिवाना तिर्नुपर्छ ।

टेक अर पे ९लिउ या तिर० प्रावधान अनुसार पिपिए प्रस्ताव गरिएको आयोजनाबाट सन् २०२५ भित्र विद्युत् उत्पादन गर्ने प्रक्षेपण छ । आयोजनाबाट विद्युत् उत्पादन भएको मितिदेखि १५ वर्षसम्म वार्षिक ११ करोड ७३ लाख ४० हजार रुपैयाँ आम्दानी हुने प्रक्षेपण गरिएको छ । १५ वर्षपछि वार्षिक ७६ करोड २६ लाख रुपैयाँ आम्दानी हुने प्रक्षेपण छ ।

श्रोत : अन्नपूर्णा पोष्ट, २०७८/१/१७

माथिल्लो दोर्दी 'ए' को परीक्षण सुरु

बेंसीसहर : लमजुङमा निर्माणाधीन २५ मेगावाट क्षमताको माथिल्लो दोर्दी 'ए' जलविद्युत् आयोजनाको परीक्षण सुरु गरिएको छ। सुरुङ र पेनस्टक पाइपमा पानी पठाएर परीक्षण भइरहेको आयोजनाले जनाएको छ।

संरचना निर्माणको काम सम्पन्न गरिसकेको उक्त आयोजनाले आगामी जेठ महिनाभित्र व्यावसायिक विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्य लिएको छ। भूकम्प, नाकाबन्दी, बाढीपहिरो र कोरोना कहरका कारण निर्माण अवधि लम्बाइरहेको सो आयोजनाको सबै संरचनाको परीक्षण (फुललोड टेस्ट) हुन सकेको छैन। निर्धारित समयभन्दा एक वर्ष बढी समय लगाएर आयोजना निर्माण सम्पन्न हुन लागे पनि पुनः कोरोनाका कारण प्रभावित हुन सक्ने आयोजनाका प्रवर्द्धक राजेन्द्र वस्तीले जानकारी दिए। उनका अनुसार विद्युत् उत्पादन परीक्षणका लागि आयोजनाको सुरुङमा पानी हाल्न सुरु भएको छ, तर टर्वाइन परीक्षणका लागि भारतबाट प्राविधिकहरू ल्याउन समस्या भएको छ।

गत चैतमा व्यावसायिक रूपमा विद्युत् उत्पादन गर्ने भनिए पनि उत्पादित विद्युत् राष्ट्रिय ग्रिडमा जोड्न प्रसारण लाइन नबन्दा आयोजनाको काम पनि ढिलाइ भएको थियो। हाल १३२ केभी राष्ट्रिय प्रसारणलाइन पनि निर्माणको अन्तिम चरणमा पुगेकोले विद्युत् उत्पादनमा समस्या नहुने आयोजनाको दाबी छ। आयोजनाले जेठ महिनाभित्रै व्यावसायिक विद्युत् उत्पादन गर्ने गरी नेपाल विद्युत् प्राधिकरणसँग समन्वय भएको प्रवर्द्धक वस्तीको भनाइ छ। लिबर्टी इनर्जी हाइड्रोपावरद्वारा प्रवर्द्धित लमजुङको दोर्दी गाउँपालिका-६ ढोडेनीमा निर्माणाधीन आयोजना निर्माण सुरु हुँदा चार अर्ब रुपैयाँ लागत अनुमान गरिएकोमा बाढी पहिरोले आयोजनाको संरचना पुर्दा लागत रकम बढेको आयोजनाले जनाएको छ।

बाढीले आयोजना पुर्दा मात्र ६७ करोड ६० लाख लागत बढेको सञ्चालक वस्तीले बताए। आयोजनामा ७० प्रतिशत कर्जा र ३० प्रतिशत प्रवर्द्धकहरूको इक्विटी लगानी रहेको छ। आयोजनामा नेपाल इन्भेस्टमेन्ट बैंकको अगुवाइमा चार बैंकले २ अर्ब ७७ करोड ४० लाख रुपैयाँ लगानी गरेका छन्।